

SERMAYE ORTAKLIKLARININ VE KOOPERATİFLERİN BORCA BATIKLIK NEDENİYLE İFLÂSİ VE İFLÂSIN ERTELENMESİ KONUSUNDA İCRA VE İFLÂS KANUNU'NDA YAPILAN SON DEĞİŞİKLİKLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ VE ÖNERİLER

*Yrd.Doç.Dr. Ahmet TÜRK**

GİRİŞ

4949 sayılı Kanunla¹ İcra ve İflâs Kanunu'nun sermaye ortaklıkları ve kooperatiflerin borca batıklık nedeniyle iflâsına ilişkin 179. maddesi değiştirilmiş (4949 sayılı K. m. 49) ve bu Kanuna 179a ve 179b maddeleri eklenmiştir (4949 sayılı K. m. 50).

Getirilen yeni hükümlerle, konuya ilişkin önemli ve ayrıntılı değişiklikler yapılmıştır. Yapılan değişiklik ve ilavelerle özellikle “iflâsın ertelenmesi” kurumu daha açık ve ayrıntılı bir biçimde düzenlenmiş, erteleme süresi içinde malvarlığının korunması tedbirleri başta olmak üzere ortaklık ve kooperatiflerin işlemlerinin yakından izlenmesi amacıyla yönelik hükümler yürürlüğe konmuştur. Buna rağmen, iflâsın ertelenmesi de dahil yasayla getirilen değişikliklere borçluların mal kaçırmasına olanak sağlayacağı gerekçesiyle eleştiriler yöneltilmiştir². Bankalar Birliğinin de bankaların verdikleri

* Dokuz Eylül Üni. Hukuk Fakültesi Ticaret Hukuku Anabilim Dalı Öğretim Üyesi

¹ RG., 30 Temmuz 2003, S. 25184. Kabul Tarihi: 17 Temmuz 2003.

² Örneğin, 5 Temmuz 2003 günlü Milliyet Gazetesi'nin haberine göre, Adalet Komisyonu üyelerinden Orhan Eraslan, tasarıdaki “konkordato, iflâsın ertelenmesi, uzlaşma ve İstanbul Yaklaşımı” hükümleri sayesinde, bankaların ve devletin batık bankalardan alacaklarını tahsil etmesinin imkansız hale getirildiğini öne sürmüştür. Komisyon üyesi “tanınan sürelerde malvarlıklarının kaçırılacağını, borcun ödenmemesi halinde el konulacak mal kalmayacağını” dile getirerek bu sistemle tahsil için mafya ağırlıklı yöntemlerin gündeme geleceğini, sonuçta iki yılda milli banka kalmayacağını belirtmiştir. Eraslan Adalet Komisyonu Raporu ekindeki muhalefet şerhinde de şöyle demektedir: “Getirilen yasa tasarısını tüm düzeltme çabalarımıza rağmen, tasarı nitelik itibarıyla tahsilatın hızlandırılmasına hizmet edecek nitelikte değildir. Bilakis tahsilatı yavaşlatacak niteliktedir. Bunun sonucu olarak hukuk içinde alacaklarını tahsil edemeyen alacaklıları

kredilerin geri dönüşünü güçleştireceği gerekçesiyle yapılan düzenlemelere karşı olduğu anlaşılmaktadır³. Oysa iflâsın ertelenmesi bu yasayla hukukumuza girmiş, yeni bir kurum olmayıp, Türk Ticaret Kanunu'nun 324. maddesinde zaten düzenlenmekteydi⁴. Uygulamada uzun yıllar boyunca fazla başvurulmayan bir yol olmakla birlikte özellikle son yıllarda bu imkândan yararlanmak isteyen borçlu sermaye ortaklıklarının sayısı giderek artmıştı. Ayrıca belirtelim ki, iflâsın ertelenmesi sadece bizim hukukumuza özgü bir kurum değildir. İsviçre'de 1881 tarihli eski Borçlar Kanunu zamanından beri mevcut olup (m. 657/III), Ticaret Kanunumuza İsviçre Borçlar Kanunu'nun 1936 değişikliğiyle kabul edilen 725. maddesinden etkilenilerek alınmıştır⁵. İsviçre Borçlar Kanunu'nda yapılan 1991 değişiklikleri sırasında iflâsın ertelenmesi daha ayrıntılı bir düzenlemeye kavuşmuştur.

4949 sayılı Kanun'la İcra ve İflâs Kanunu'nda yapılan değişikliklerden önce, İflâsın ertelenmesi kurumu 324. maddede hayli yetersiz bir biçimde düzenlenmiş, bu durum öğretide eleştirilere yol açmıştı⁶. Ülkemizde yaşanan ekonomik kriz dönemleri ve bunların sermaye ortaklıklarının ve kooperatiflerin öz kaynak yapılarında, özellikle öz kaynak -yabancı kaynak ve aktifler-borçlar dengesinde yarattığı olumsuz gelişmeler konunun önemini artırmış,

hukuk dışı yollara teşvik edici niteliktedir... Yasa uygulamada pek çok aksamalara neden olacak, hileli iflas yollarını kolaylaştıracak niteliktedir. Bu yönüyle de kısa sürede millî bankaları zora sokacak niteliktedir." Bkz., Adalet Komisyonu'nun 15.7.2003 tarih ve 1/550 Esas No'lu Raporu, Karar No.: 32.

³ Bankalar Birliği temsilcisinin 12 Temmuz 2003 tarihli Milliyet Gazetesinde yer alan beyanında bankaların endişe içinde olduklarını belirterek düzenlemenin borçlulara "sınırı çizilemeyen" geniş olanaklar verdiğini, tasarı yasalarsa bankaların bugüne kadar verdikleri kredilerin olumsuz yönde etkileneceğini, hatta ulusal banka kalmayacağını belirtmiştir. Adalet Bakanı bu eleştirilere karşı çıkarak Türkiye'de bankaların iyi bir sınavdan geçmediklerini, kredi verirken bir tacir gibi önlemlerini almaları gerektiğini ifade etmiştir (Bkz., 12 Temmuz 2003 tarihli Milliyet Gazetesi).

⁴ Buna rağmen iflâsın ertelenmesi kurumu, belirsizlikler taşıdığı ve özellikle icra takiplerinin durdurulmasının kötüye kullanmalara elverişli olacağı gerekçeleriyle öğretide daha önceleri de eleştiriye uğramıştır. Bkz., **İmregün**, Oğuz, Anonim Ortaklıklar, İstanbul 1989, s. 474. Bu eleştirilere verdiğim cevapta bir kurumun kötüye kullanılabilmesi gerekçesiyle kaldırılmasının, o kurumun getireceği yararların da bir kalemde silinmesi anlamına geleceğini, önemli olanın kötüye kullanmaların önüne geçecek yasal ve sosyo-ekonomik zemini hazırlamak olduğunu belirtmişim, Bkz., **Türk**, Ahmet, Anonim ortaklıkta Sermaye Kaybı ve Borca Batıklığın Hukuki Sonuçları, Ankara 1999, s. 319.

⁵ Bkz., **Türk**, s. 81 vd.

⁶ Bkz., **Türk**, s. 366, ayrıca s. 319.

ortaklıklar her zaman konkordato yapmak olanağını elde edemedikleri için iflâsın ertelenmesi yolundan yararlanmak istemişler, bu arada sözü edilen kurumun yeterli açıklıktan yoksun olması nedeniyle uygulamada tereddütler ortaya çıkmıştı. İşte İcra ve İflâs Kanunu'nun yeni hükümleri bu tereddütleri gidermeyi amaçlamaktadır.

Yeni düzenlemeye rağmen, Türk Ticaret Kanunu'nun 324. maddesindeki borca batıklığa ve iflâsın ertelenmesine ilişkin hükümler yürürlükten kaldırılmamıştır. Yasa değişikliğinden önce, 324. maddenin İcra ve İflâs Kanunu'nun 179. maddesine göre özel hükümler içerdiği, bu nedenle anonim ortaklıklara öncelikle uygulanması gerektiği belirtilmekteydi⁷. Ancak, sonraki kuralın öncekine üstünlüğü ilkesi gereğince artık anonim ortaklıklar bakımından da İcra ve İflâs Kanunu'nun 179 vd. hükümleri öncelikle uygulanacak, 324. madde sadece borca batıklığın tespiti ve bu amaçla düzenlenen arabilançonun tâbi olduğu değerlendirme ilkeleri bakımından uygulama alanı bulabilecektir.

Bu çalışmamızda getirilen yeni hükümleri değerlendirerek olumlu ve olumsuz yönlerini ortaya koymaya çalışacak ve konuya ilişkin görüşlerimiz doğrultusunda bir yasa değişikliği önerisi sunacağız.

I. 179. MADDENİN DEĞERLENDİRİLMESİ

4949 sayılı Kanununun 49. maddesiyle değiştirilen 179. madde şöyledir:

“Sermaye şirketleri ile kooperatiflerin borçlarının aktifinden fazla olduğu idare ve temsil ile vazifelenirilmiş kimseler veya şirket ya da kooperatif tasfiye halinde ise tasfiye memurları veya bir alacaklı tarafından beyan ve mahkemece tespit edilirse, önceden takibe hacet kalmaksızın bunların iflasına karar verilir. Şu kadar ki, idare ve temsil ile vazifelenirilmiş kimseler ya da alacaklılardan biri, şirket veya kooperatifin mali durumunun iyileştirilmesinin mümkün olduğuna dair bir iyileştirme projesini mahkemeye sunarak iflasın ertelenmesini isteyebilir. Mahkeme projeyi ciddi ve inandırıcı bulursa, iflasın ertelenmesine karar verir. İyileştirme projesinin ciddi ve inandırıcı olduğunu gösteren bilgi ve belgelerin de mahkemeye sunulması zorunludur.

Mahkeme, gerekli görürse idare ve temsille vazifelenirilmiş kimseleri ve alacaklıları dinleyebilir. İflasın ertelenmesi talepleri öncelikle ve ivedilikle sonuçlandırılır.”⁸

⁷ Bkz., **Türk**, s. 233.

⁸ Maddenin 29.6.1956 tarih ve 6763 sayılı Kanunla değişik eski metni şöyleydi: “Anonim, limitet ve kooperatif şirketlerin borçları mevcut ve alacaklarından fazla olduğu idare ve

Böylece daha önce Türk Ticaret Kanunu'nun 324. maddesinde düzenlenen iflâsın ertelenmesi kurumu İcra ve İflâs Kanunu'nun 179. maddesine alınmış olmaktadır. Ancak aşağıda belirteceğimiz gibi, borca batıklığın tespiti halen Türk Ticaret Kanunu'nun 324/II. maddesindeki esaslara tabidir.

Maddede iflâsın ertelenmesi konusunda yapılan en önemli değişiklik, erteleme talebinde bulunanların ortaklık veya kooperatifin mali durumunun iyileştirilmesi imkanının kanıtlanması bakımından, bir iyileştirme projesi ve projenin gerçekleştirilebileceğini gösteren bilgi ve belgeleri mahkemeye sunması zorunluluğunun getirilmesidir. Projeyi ciddi ve inandırıcı bulan mahkeme iflâsın ertelenmesine karar vermek durumundadır. Ciddilik ve inandırıcılığın takdiri mahkemeye ait olmakla birlikte, ertelemenin başlıca maddi koşulunun "mali durumun iyileştirilmesi imkanı" olduğunu⁹ ortaya koymak ve başka gerekçelerle (örneğin alacaklıların durumundan söz edilerek¹⁰) erteleme isteminin reddedilmesini önlemek için iyileştirme projesinin ciddi ve inandırıcı bulan mahkemenin "iflâsın ertelenmesine karar vereceği" vurgulanmıştır¹¹. Maddede, iyileştirmenin hangi yöntemlerle yapılacağı konusunda herhangi bir "yönlendirme" ve kısıtlama öngörülmemesi de, Hükümet Tasarısı gerekçesinde belirtildiği gibi¹² erteleme kurumunun niteliğine uygundur¹³.

temsil ile vazifelenendirilmiş kimseler ve şirket tasfiye halinde ise tasfiye memurları tarafından beyan veya alacaklı tarafından ispat edilirse önceden takibe hacet kalmaksızın bunların iflâsına karar verilir."

⁹ Bkz., **Türk**, s. 320 vd.

¹⁰ 324. maddeye ilişkin doktora tezimde öğretilerdeki baskın görüşün aksine, yargıcın sadece mali durumun iyileştirilmesi imkânı yönünden bir inceleme yapmasının yeterli olduğunu, ayrıca "alacaklıların durumunun iflâsın derhal açılmasına oranla daha da kötüleşmemesi" koşuluna yer verilmesine gerek olmadığını belirtmişim. Gerçekten, söze konu şart, erteleme süresi içinde malvarlığının korunmasına yönelik tedbirler alınırken titizlikle göz önünde bulundurulmak zorunda ise de, erteleme kararı verilmesi sırasında "mali durumun iyileştirilmesi imkânı" şartından ayrı düşünülemez. Eğer, mali durumun iyileştirilmesi imkânı varsa, alacaklılar zaten iflâsın derhal açılmasına oranla daha iyi durumda olacaklardır, Bkz., **Türk**, s. 326, İsviçre hukukunda benzer görüş için Bkz., **Schmid**, Markus: Überschuldung und Sanierung, (Diss.), Freiburg 1984, s. 49.

¹¹ Oysa, 324. maddede mahkemenin "iflâs kararını tehir edebileceği" belirtilmekteydi (f. 2, c. 5).

¹² Bkz., 25.3.2003 tarihli Hükümet Tasarısı (1/550) m. 51 gerekçesi (yasalaşan 49. madde).

¹³ Çeşitli mali durumun iyileştirilmesi tedbirleri hakkında Bkz., **Türk**, s. 63 vd.

Maddenin ikinci fıkrasında, mahkemenin ancak gerekli gördüğü takdirde idare ve temsille vazifelendirilmiş kimseleri ve alacaklıları dinleyeceğinin belirtilmesi de yerinde olmuştur. Gerçi, bu konuda açık bir hükme yer verilmeseydi dahi mevcut yasal düzenlemeye göre, mahkeme gene duruşma yapmayabilir, ya da gerekli gördüğünde yönetim kurulu üyeleri veya alacaklıları dinlemek için duruşma yapılmasına karar verebilirdi. Şöyle ki: İcra ve İflâs Kanunu'nun 181. maddesi, bütün doğrudan doğruya iflâs hallerinde uygulanacak yargılama usulünü, büyük ölçüde takipli iflâs yolunda iflâs davası hakkındaki hükümlere yollama yaparak düzenlemiştir (Bkz., İİK., m. 159, 160, 164,165 ve 166). Borca batıklık bildirimine üzerine mahkemece izlenecek yargılama usulü de bu hükümlere tabi olacaktır. Ancak, 181. maddede, takipli iflâs yolunda mahkemenin duruşma yaparak başvuruyu incelemesini öngören 158. maddeye yollamada bulunulmamıştır. Böylece mahkeme duruşma yapıp yapmamakta serbesttir. Esasen borca batıklık bildirimine üzerine yapılan yargılama çekişmesiz yargıya dahildir. Bu nedenle mahkeme alacaklıları dahi dinlemeye gerek olmaksızın hüküm verebilir (Karş. İİK. m. 296/II).

Fakat, yineleyelim ki, mahkemenin gerekli gördüğü takdirde duruşma yapacağını öngörülmesi her türlü tereddütün giderilmesi bakımından yararlı olmuştur. 179. madde değiştirilmeden önce öğretide bazı yazarlar mahkemenin duruşma yapmadan ve alacaklıları dinlemeden yargılama yapacağını belirtmekle yetinmekteydiler¹⁴. Oysa, bazı hallerde duruşma yapılması gerekebilir¹⁵. Mahkeme borca batıklığın gerçekten mevcut olup olmadığını incelemek zorunda olduğundan, duruşma yapılarak idare ve temsille görevli

¹⁴ Bkz., **Kuru**, Baki, "Pasifi Aktifinden Fazla Olan Sermaye Şirketlerinin İflâsı", AD, 10/1970, s. 621 vd. burada s. 626; **Franko**, Nisim, "Sermaye Şirketlerinde -Özellikle Anonim Şirketlerde- İflâs ve Tehiri", Prof. Dr. Halûk Tandoğan'ın Hâtrısına Armağan, Ankara 1990, s. 405 vd. s. 424; **Poroy**, Reha/**Tekinalp**, Ünal/**Çamoglu**, Ersin, Ortaklıklar ve Kooperatif Hukuku, 6. Bs., İstanbul 1995. s. 722.

¹⁵ Bkz., **Baumann**, Werner, Die Konkursöffnung nach dem Bundesgesetz über Schuldbetreibung und Konkurs, Zürcher Schriften zum Verfahrensrecht, 33, Zürich 1979, s. 107; **Bürgi** F. Wolfhart, Kommentar zum schweizerischen Zivilgesetzbuch, Bd. V, Obligationenrecht, 5.Teil, Die Aktiengesellschaft, Bd. 2, Art.698/738, Zürich 1969, OR. Art., 725, N. 16; **Henze**, Emil, Der Konkurs der Aktiengesellschaft nach schweizerischem Recht, (Diss.) Bern 1923. s. 52; **Lanz**, Rudolf, Kapitalverlust, Überschuldung, Sanierungsvereinbarung, (Diss.) Zürich 1985. s. 147; **Overbeck**, Alfred von, Schuldbetreibung und Konkurs nach schweizerischem Recht, 2. Aufl., Zürich 1940. s.157.

kişilerin ve alacaklıların dinlenmesi bazı hallerde zorunlu görülebilir¹⁶. Özellikle iflâsın ertelenmesi isteminde bulunulmuşsa- duruşma yapılması ve bu kişilerin dinlenmesi daha büyük önem taşır¹⁷.

Bir diğer olumlu değişiklik de, İflasın ertelenmesi talepleri öncelikle ve ivedilikle sonuçlandırılacağına öngörülmesidir (Karş. İİK. m. 296/II). Fakat, kanımızca sadece erteleme isteminin değil, borca batıklık bildirimine üzerine yapılan yargılamanın bir bütün olarak öncelikle ve ivedilikle sonuçlandırılacağına belirtilmesi daha uygun olurdu. Borca batık durumda olan bir ortaklık veya kooperatifin başta alacaklılar olmak üzere üçüncü kişiler bakımından yarattığı potansiyel tehlike, yargılamanın hızlı bir biçimde sonuçlandırılmasını zorunlu kılmaktadır. Hükümet Tasarısı gerekçesinde de belirtildiği gibi, yargılamanın uzaması kötüye kullanmalara yol açabilir¹⁸. Yargılama süreci, daha bilirkişi aracılığıyla ortaklık veya kooperatifin mali durumunun incelenmesi aşamasında sürüncemede bırakılırsa fiili bir erteleme süresi yaratılmış olur. Oysa erteleme kararı verilip verilmeyeceği henüz belli değildir. Öte yandan, bu aşamada ortaklık (veya kooperatife) karşı yürütülen takiplerin kendiliğinden durması söz konusu olmadığından, mahkemece tedbir kararı da verilmemişse devam eden takipler mali durumu iyileştirme şansının tamamen yitirilmesine yol açabilir.

Bu olumlu değişiklikler dışında, yeni 179. maddenin eleştirisi konusu yapılabilecek birçok yönü bulunmaktadır.

¹⁶ Çekişmesiz yargı işlerinde mahkeme kendiliğinden araştırma ilkesinin bir sonucu olarak ilgili kişileri dinlemeye yetkilidir. Bkz., **Kuru**, Baki, Nizasız Kaza, Ankara 1961, s. 166 vd.; Borca batıklık bildirimine üzerine yapılan yargılamada ilgililerin başında alacaklıların geldiği tartışmasızdır.

¹⁷ **Üstündağ** bu fikirdedir, Bkz., **Üstündağ**, Saim, “Türk Ticaret Kanunu’nun 324. Maddesinin 3. Fıkrası Üzerine Düşünceler” Günümüzde Yargı, 47, 1980, s. 17 vd. burada s. 17; **Berkin** de özellikle alacaklılar tarafından iflâsın ertelenmesi istendiği takdirde mahkemenin ilgililere tebligat göndererek duruşma yapabileceğini belirtmektedir. Ancak yazar 181. maddenin 158. maddeye yollama yapmaması karşısında, mahkemenin kural olarak duruşma yapmaması gerektiğini de ifade etmektedir, Bkz., **Berkin**, Necmeddin M: “Borçları Mevcudunu Aşan Sermaye Şirketlerinin Takipsiz İflâsı” İst.İTİAD. 2/1974, s. 161 vd. burada s. 177.

¹⁸ 25.3.2003 tarihli Hükümet Tasarısı (1/550) m. 51 gerekçesi (yasalaşan 49. madde). Bkz., ayrıca **Y.İİD.**’nin , 2.7.1968 tarih ve 3615/6990 sayılı kararı (**Kuru**, Sermaye Şirketlerinin İflâsı, s.627, dipn. 18);. Bu karara konu olayda iflâs kararı verilmesi oldukça gecikmiştir. Bu durumda iflâsın ertelenmesi süresinde olduğu kadar koruma tedbirlerinin alınması söz konusu olmadığından alacaklıların çıkarları tehlikeye düşmektedir. Bu konuda ayrıca Bkz., **Kuru**, Sermaye Şirketlerinin İflâsı, s. 628; **Kuru**, İflâs, s. 135; vd.

Bir kere, yeni 179. maddede, maddenin eski metninde kullanılan terminoloji aynen korunarak sermaye şirketleri ve kooperatiflerin “borçlarının aktiflerinden fazla olması” ifadesine yer verilmiştir¹⁹. Oysa, öğretilerde ve uygulamada yaygın şekilde kullanılan ve yerleşmiş olan “borca batıklık” terimi tercih edilebilirdi²⁰.

Bu maddede eleştiri konusu yapılabilecek bir diğer husus da borca batıklık halinde durumu mahkemeye bildirim yükümlülüğünün yeterince açık bir biçimde öngörülmemiş olmasıdır. Gerçekten, fıkrada “*sermaye şirketleri ile kooperatiflerin borçlarının aktifinden fazla olduğu idare ve temsil ile vazifelendirilmiş kimseler veya şirket ya da kooperatif tasfiye halinde ise tasfiye memurları veya bir alacaklı tarafından beyan ve mahkemeye tespit edilirse, önceden takibe hacet kalmaksızın bunların iflasına karar verilir*” denilmektedir. Bu cümle aynen eski 179. maddeden alınmıştır. Oysa, Türk Ticaret Kanunu’nun 324. maddesinde borca batıklığın tespiti üzerine durumun mahkemeye derhal bildirileceği öngörüldüğü halde, 179. maddede bunun isteğe bağlı olduğu anlamına gelebilecek bir ifadenin kullanılması yasa değişikliğinden önce de eleştirilmekte, fakat buna rağmen Türk Ticaret Kanunu’nun 324 ve İcra ve İflâs Kanunu’nun 345a maddeleri karşısında borca batıklık bildiriminde bulunmanın zorunlu olduğu konusunda tereddüt edilmesinin gerektiği belirtilmekteydi²¹. Borca batıklığın tespiti halinde durumun derhal mahkemeye bildirilmesi gerektiği bugün için de tereddütten uzaktır. Nitekim, 324. madde halen yürürlükte olduğu gibi, bildirim yükümünün ihlali cezai yaptırıma bağlanmıştır (İİK. m. 345a). Ancak, 179. maddede bildirim zorunluluğunu öngören açık bir ifadeye yer verilmesi yerinde olurdu. Hatta, buna bağlı olarak madde metninde borca batıklık bildiriminin geri alınamayacağına açıkça öngörülmesi de yararlı olurdu. Hükümet Tasarısı gerekçesinde

¹⁹ TTK’nun 324. maddesinin 2. fıkrasında da “*şirket aktiflerinin şirket alacaklılarının alacaklarını karşılamaya yetmemesi*” ifadesi kullanılmıştır.

²⁰ Bu terim için Bkz., **Atalay**, Oğuz, Anonim Şirketlerin İflâsı, İzmir 1996, s. 44 vd; **Çevik**, Orhan Nuri, Anonim Şirketler, 3. Bs., Ankara 1988 s. 450; **Franko**, s. 405 vd. burada s. 413; **Çağa**, Tahir, İsviçre’de Anonim Şirketler Hukuku, İstanbul 1968, yazar von **Steiger**’in eserinin çevirisinde “Borca batıklık” terimini kullanmıştır, s. 390; **Karahan**, Sami, Anonim Şirketlerde Tasfiye, Konya 1998, s. 178; **Kayar**, İsmail: Anonim Ortaklıkta Mali Durumun Bozulması ve Alınacak Tedbirler, Konya 1997, s. 125 vd, 169 vd; **Manavgat**, Çağlar, Sermaye Piyasasında Aracı Kurumlar, Ankara 1991.s. 144; **Pekcantez**, Hakan, Anonim Şirketlerin İflâsı, Ankara 1991, s. 48; **Türk**, s. 1999.

²¹ Bkz., **Berkin**, Sermaye Şirketlerinin iflâsı, s. 176; **Franko**, s. 414; **Kuru**, Sermaye Şirketlerinin İflâsı, s. 625; **Türk**, s. 270.

ise yanlış bir şekilde “iflâsın ertelenmesi isteminin geri alınmayacağı” ifade edilmiştir²². Oysa, geri alınmayacak olan erteleme istemi değil, borca batıklık bildirimidir. Borca batıklığı bildirerek ortaklık (veya kooperatif) adına erteleme talebinde bulunanlar, ya da alacaklılar taleplerini geri alarak bu defa ortaklığın (veya kooperatifin) iflâsını isteyebilirler. Erteleme istemi geri alınmakla, borca batıklık bildiri de geri alınmış olmaz. Bu nedenle, ortaklık veya kooperatifin borca batık olduğunu tespit eden mahkeme kendiliğinden iflâsa karar verir.

Borca batıklığın tespiti ve bu amaçla düzenlenecek ara bilançonun değerlendirilmesi esasları bakımından halen 324. maddenin uygulanması gerekmektedir. Kanımızca, borca batıklığın tespiti konusu da 179. maddenin 1. fıkrasında düzenlenmeli ve 324. maddedeki borca batıklık ve iflâsın ertelenmesine ilişkin hükümler yürürlükten kaldırılmalıydı. İflâsın ertelenmesi İcra ve İflâs Kanunu’nda bu derece ayrıntılı bir biçimde düzenlenmişken, sadece borca batıklığın tespiti bakımından 324. maddenin yürürlükte kalması sistematik açıdan doğru olmamıştır.

Diğer yandan,, konkordato süresi verilmesine ilişkin 285. maddede, konkordato projesiyle birlikte bilanço, gelir tablosu ve defterlerin durumunu gösteren bir cetvelin mahkemeye sunulması zorunluluğu getirildiği halde, bu zorunluluğun iflâsın ertelenmesi bakımından öngörülmemesi hatalı olmuştur. Bir kere, Türk Ticaret Kanunu’nun 324. maddesine göre (f. 2 c.1) borca batıklık bir arabilançodan tespit edilmek durumundadır. Uygulamada, borca batıklığı bildirip iflâsın ertelenmesi isteminde bulunanlar çoğu zaman Türk Ticaret Kanunu’nun 324/II maddesine uygun bir arabilanço düzenleyip mahkemeye sunmamaktadırlar. Bu da sistemin işleyişini güçleştirmektedir. Arabilanço sadece borca batıklığın tespiti bakımından önem taşımamakta, iyileştirme projesinin inandırıcılığını belirlemek bakımından da önemli rol oynamaktadır. Borca batıklık bildiri esasen zorunlu olduğu için mücerret Arabilançonun ibraz edilmemesi bildiri geçersiz kalmazsa da, erteleme talebinde bulunulması arabilançonun ibrazı koşuluna bağlanmış olsaydı, ortaklık veya kooperatif dolaylı olarak usulüne uygun bir arabilanço düzenlemek zorunda bırakılabilirdi. Hal böyle iken, iflâsın ertelenmesi istemine Türk Ticaret Kanununun 324/II. maddesine göre düzenlenmiş arabilançonun eklenmesi zorunluluğunun getirilmemesi yerinde olmamıştır.

²² Bkz., 25.3.2003 tarihli Hükümet Tasarısı (1/550) m. 51 gerekçesi (yasalaşan 49. madde)

Kanımızca iyileştirme projesine “projenin ciddi ve inandırıcı olduğunu gösteren bilgi ve belgelerin” yanı sıra ve hepsinden önce 324/II maddesindeki esaslara göre düzenlenmiş arabilanço, ayrıca ortaklık (veya kooperatifin) ayrıntılı yıllık bilançosu ve gelir tablosu ile defterlerinin durumunu bildiren bir cetvelin²³ eklenmesi zorunluluğu getirilmeliydi. Yıllık bilanço ve gelir tablosu borca batıklığın tespiti bakımından değil, fakat iyileştirme projesinin inandırıcılığı bakımından büyük önem taşımaktadırlar²⁴. Konkordato süresi verilmesi için yapılacak başvuruda bu belgeleri arayan bir yasanın erteleme istemi bakımından bunları açıkça öngörmemesi bir eksiklik olarak değerlendirilmelidir.

Yukarıda belirttiğimiz gibi, borca batıklığın tespitine ilişkin esasların da 324. maddeden alınıp 179. maddeye aktarılması yerinde olurdu. Acaba borca batıklığın tespiti bakımından hangi esaslar getirilmelidir? Burada hem 324. maddenin konuya ilişkin düzenlemesini değerlendirmek, hem de değişiklik önerimizi sunmak istiyoruz.

324. maddenin 2. fıkrasında borca batıklık (borçların aktifleri aşması) düzenlendiği halde, ara bilanço düzenlenmesini gerektiren neden, borca batıklıktan tamamen farklı bir kavram olan “aciz hali” şüphesi olarak gösterilmiştir. Oysa ödemeden aciz hali nedeniyle iflâs İcra ve İflâs Kanunu’nun 178. maddesinde düzenlenmiş olup 324. maddede (aynı şekilde İİK. m. 179’da) aciz hali için öngörülen hukuki bir sonuç yoktur²⁵. 324. maddenin 2. fıkrası, ortaklığın likidite durumuyla değil, malvarlığı durumuyla, başka bir deyişle ortaklık malvarlığının borçlarını karşılamaya yetip yetmemesi ile ilgilidir. Kaynak İsviçre Borçlar Kanunu’nun 725. maddesinde de “aciz hali şüphesi”nden değil, “borca batıklık şüphesi”nden söz edilmiştir. Bu nedenlerle, ileride yapılacak bir yasa değişikliğiyle borca batıklığın tespitine

²³ Konkordatoya ilişkin İİK. m. 285/I’de öngörüldüğü gibi bu cetvelde, özellikle Türk Ticaret Kanununun 66 ncı maddesi hükmünce tutulması mecburi olan defterlerin hepsinin tutulmuş olup olmadıklarının da gösterilmesi gerekir. Buna göre, ancak ticari defterleri usulüne uygun olarak tutulmuş olan ortaklık veya kooperatifler erteleme isteminde bulunabilir. Mahkemece en başta incelenecek hususlardan biri bu olmalıdır.

²⁴ Bu konuda Bkz., **Bürgi**, OR. Art., 725, N.21; **Giroud**, Roger, Die Konkursöffnung und ihr Aufschub bei der Aktiengesellschaft, 2. Aufl., (Diss.) Zürich 1986, s. 111; **Herold**, Hans: “Das Konkursaufschubverfahren nach Art.657 und 704 OR.”, SJZ, 30, 1933-34, s. 145 vd. burada s. 146; **Koeflerli**, Jürg A., Der Sanierer einer Aktiengesellschaft, Zürich 1994, s. 161; **Lanz**, s. 163; **Schech**, Gregor: Der Konkursaufschub im schweizerischen Recht, (Diss.) Zürich 1937. s. 17; **Türk**, s. 325.

²⁵ Bkz., **Türk**, s. 234-235.

ilişkin esaslar 324. maddeden 179. maddeye aktarıldığı zaman, ara bilanço düzenlenmesi nedeninin “borca batıklık şüphesi” olarak öngörülmesi yerinde olur.

Borca batıklık şüphesini doğuran çeşitli nendeler bulunabilir. Ancak bunlardan en önemlisi yıllık bilanço esaslarına tâbi bir bilançonun borca batıklık göstermesidir²⁶. Yıllık bilanço esaslarına tabi bilançodan maksat değerlemede TTK’nun 460 vd. maddelerinin geçerli olduğu her tür bilançodur. Bunun mutlaka “son yıllık bilanço” olması gerekmez²⁷. Herhangi bir nedenle yıl içinde düzenlenen ve TTK. m. 460 vd’daki değerlendirme ilkelerine tâbi olan bir ara bilanço dahi borca batıklık gösterebilir. Bu tür bilançoda görünen borca batıklığa “şekli anlamda borca batıklık” (bilançosal borca batıklık, *bilanzmässige Überschuldung*) denilmektedir²⁸. Sadece bu tür borca batıklık alacaklıların korunması için iflâsın açılmasını gerektirmemektedir. Çünkü, yıllık bilançoda aktiflerin önemli bir kısmı maliyet değerleriyle gösterildiğinden (Bkz., TTK. m. 460-461), şeklen borca batık görünen bir ortaklık satış fiyatları esas alınarak düzenlenen bir bilançoya göre bütün borçlarını rahatlıkla karşılayabilecek bir malvarlığına sahip olabilir. Bu durumda alacaklılar için bir tehlike yok demektir. Alacaklılar için önemli olan aktiflerin bilanço günündeki tahmini satış fiyatlarına göre bulunacak toplam değerinin alacaklarının tamamını karşılayabilecek düzeyde olmasıdır. Ortaklık borçları, aktiflerin bu şekilde belirlenen toplam değerini aşıyorsa “maddi anlamda

²⁶ Bkz., **Arslanlı**, Halil: Anonim Şirketler, C. IV-V, Anonim Şirketin Hesapları, Anonim Şirketin İnfisahı ve Tasfiyesi, İstanbul 1961 s. 172; **Öçal**, Akar, “Anonim Şirketlerde Mali Durumun Bozulmasının Ortaya Çıkardığı Bazı Hukuki Sorunlar”, ATOD., 6/1975, s. 9 vd. burada s. 14; **Türk**, s. 241.

İsviçre öğretisinde 1991 değişikliğinden önce Bkz., bu yönde, **Giroud**, s. 88; **Herold**, s. 146; **Lanz**, Rudolf: Kapitalverlust, Überschuldung, Sanierungsvereinbarung, (Diss.) Zürich 1985, s. 136; **Schmid**, s. 37, 39.

İsviçre Borçlar Kanunu’nun değişik 725.II. maddesine göre yıllık bilanço esaslarına tabi bir bilanço borca batıklığı gösteriyorsa aktiflerin satış fiyatları üzerinden de bir bilanço düzenlenmesi zorunludur. Çünkü bu yasa mahkemeye bildirim yükümlülüğü ortaklığın her iki bilançoya göre de borca batık olması şartına bağlanmıştır.

²⁷ Bkz., **Tekinalp**, Ünal: “Sermayenin Yarısının Karşılıksız Kalması Halinde Yönetim Kurulunun ve Denetçilerin Görevi”, İkt.Mal., C. XXXI, 7/1984, s. 279 vd. burada s. 281.

²⁸ Terim ve bilgi için Bkz., **Roth**, Günter H.: Handels- und Gesellschaftsrecht, Das Recht des kaufmännischen Unternehmens, 2. Aufl. München 1996. s. 206.

(gerçek) borca batıklık” söz konusu olur ki²⁹, eğer ortaklık bu durumdayken normal işletme faaliyetine devam ederse -özellikle alacaklarının vadesi daha sonra gelecek olan veya diğerlerinden daha sonra icra takibinde bulunan alacaklılar haklarını tamamen veya kısmen alamama tehlikesiyle karşılaşır. Bu nedenle, durumun mahkemeye bildirilmesi yükümlülüğü açısından 324. maddede “maddi anlamda borca batıklık” esas alınmıştır. Bu esasın aynen 179. maddeye aktarılması uygun olur. Ayrıca, kanımızca yıllık bilançoda görünen (şekli anlamda) borca batıklık, somut bir “maddi anlamda borca batıklık şüphesi” olarak yasada açıkça öngörülmesi, başka bir deyişle böyle bir durumda aktiflerin satış fiyatları üzerinden bir ara bilanço düzenlenmesi zorunlu kılınmalıdır. Çünkü şekli anlamda borca batıklık, maddi anlamda borca batıklık şüphesini uyandıran önemli bir nedendir.

Yıllık bilançoda aktifler ilke olarak teker teker (münferiden) değerlendirilirler (Bkz., TTK. m. 460 vd.)³⁰. Yıllık bilançoda amaç ortaklığın başarı durumunu ortaya koymaktır. Oysa, borca batıklık şüphesi üzerine düzenlenen bilançonun temel amacı, ortaklık malvarlığının satış değerini gerçekçi bir biçimde belirleyerek bunun borçları karşılamaya yetip yetmediği sorusuna cevap bulmaktır. Ortaklık işletmesi dağıtılmadan bir bütün halinde satılabilir, ya da en azından yaşama yeteneğine sahip olan bazı kısımlarının bir bütün halinde satışı mümkün olabilir. Bir şeyin bir bütünün içindeki değeri, tek başına haiz olduğu değerden daha yüksek olabilir. Buna bağlı olarak, işletme bütününün satış değeri kural olarak aktiflerin tek tek satılması ihtimaline oranla daha fazladır³¹. O halde, işletmenin toptan veya kısımlar halinde satışı mümkün görünüyorsa değerlemede aktiflerin tek tek değerleri değil, toplam

²⁹ Terim ve bilgi için Bkz., **Türk**, s. 34; **Roth**, s. 206. Hükümet tasarısının 51. madde (yasalaşan 49. madde) gerekçesinde de “maddi anlamda borca batıklık” teriminin kullanıldığını görüyoruz.

³⁰ Gerçekten yıllık bilançoda değerlemeye ilişkin TTK.nun 459 vd. maddelerinin bulunduğu alt bölümün (8. Kısım, B, III).kenar başlığı “Münferit Aktif ve Pasifler” dir. Anılan maddelerde tek tek aktiflerin nasıl değerlendirileceği, nasıl amortisman tabi tutulacakları -işletme içindeki bütünlükleri dikkate alınmaksızın- ayrı ayrı belirlenmiştir; Bu konularda Bkz., **Karayalçın**, Muhasebe, Hukuku, Ankara 1988, s. 97 vd., Alman ve İsviçre Hukukunda da münferit değerlendirme ilkesinin katılığına işaret edilmektedir, **Fischer**, Werner: Die Überschuldungsbilanz, Köln 1980 s. 52; **Moxter**, Adolf: Grundsätze ordnungsmäßiger Unternehmensbewertung, Wiesbaden 1976, s. 50 vd;

³¹ Bkz., **Lanz**, s. 115; **Tekinalp**, Ünal, Anonim ortaklığın Bilançosu ve Yedek Akçeleri, İstanbul 1979, s. 102; **Türk**, s. 254 vd.

değerleri esas alınabilmelidir. Öğretideki yaygın kanı da bu yöndedir³². Türk Ticaret Kanunu'nun 324/II maddesinde bu konuda bir açıklık yoktur. Kanımızca 179. madde değiştirilirken, arabilançoya ilişkin olarak bu hususa da açıklık getirilmesi uygun olurdu. Fakat, belirtmek gerekir ki, bu tarz bir değerlendirme, mali durumun olduğundan daha iyi gösterilmesi suretiyle kötüye kullanmaya yol açabilir. Eğer toptan veya kısımlar halinde satış ihtimali düşük ise (örneğin demode olduğu için satış ihtimali çok zayıf olan bir tesiste) gerçekçi olmayan böyle bir değerlendirme açıklık ve doğruluk ilkelerine aykırı düşer. Yönetim kurulu, münferit değerlemeden sapmışsa bunun gerekçelerini açıklayabilmeli ve bu gerekçelerini kapsamlı işletme ve piyasa analizleriyle ortaya koyabilmelidir³³. Bu nedenle 179. maddeye "toptan veya kısımlar halinde satılması ihtimali büyük ise" ifadesi de konulmalıydı.

Nihayet bu maddede öğreti ve uygulamada borca batıklık bildiriminde bulunmanın gerekmediği haller olarak belirtilen iflâsta sıradan çekilme sözleşmesi, konkordato istemi gibi durumlara açıkça yer verilmesi uygun olurdu. Alacaklıların ortaklıkla "sıradan vazgeçme sözleşmesi"³⁴, ya da "sıradan çekilme sözleşmesi"³⁵ olarak adlandırılan sözleşmeyi³⁶ (*Rangrücktrittsvereinbarung*) yapmaları durumunda belirli şartlarla borca batıklığı mahkemeye bildirme yükümlülüğünün ortadan kalkması, İBK.nda 1991 revizyonu sırasında kabul edilmişti (m. 725, II. c. 2 yan cümle) Bu halde borca batıklık bildirimine gerek duyulmamasının gerekçesi şöyle açıklan-

³² Bkz., İsviçre Hukukunda **Helbling** Carl, "Bewertungsprobleme aus der Sicht des Abschlussprüfers im Hinblick auf seine Verantwortung", Rechtsgrundlagen und Verantwortlichkeit des Abschlussprüfers, herausgegeben von Carl Helbling, Schriftenreihe des schweizerischen Treuhand- und Revisionskammer, Bd. 45, Zürich 1980. s. 69 vd. burada s. 83; **Helbling**, Carl, Unternehmensbewertung und Steuern, 3. Aufl., Düsseldorf 1979. s. 161; **Koeflerli**, s. 151 vd.; **Lanz**, s. 115 vd.

³³ Bkz., **Helbling**, Bewertungsprobleme, s. 82; **Lanz**, s. 116, 117.

³⁴ Bkz., **Atalay**, s. 75.

³⁵ Bkz. **Türk**, s. 293.

³⁶ Bu sözleşmeyi yapan alacaklının hakkı ortaklık borca batıklık halinden çıkana kadar veya iflâsta tasfiye sırasında borçlar ödeninceye kadar ertelenmiş olmaktadır (*Stundung*), Alacağın tamamı ancak borca batıklık hali aşıldıktan sonra istenebilmektedir. Ortaklığın iflâs yoluyla tasfiyesi durumunda ise söze konu olacak diğer bütün alacaklar karşılandıktan sonra geriye birşey kalmışsa bunun pay sahiplerine dağıtılmasından önce ödenmektedir. Bu konularda Bkz., **Duss**, Markus, Der Rangrücktritt des Gesellschaftsgläubigers bei Aktiengesellschaften, Zürich 1971, s. 2 vd. s. 4; **Giroud**, s. 84; **Lanz**, s. 154; **Pestalozzi**, Anton, "Skizzen zum Rangrücktritt des Gläubigers bei Forderungen", SAG., 41, 1969, s. 1 vd. burada s. 2.

maktadır: Alacaklılardan biri veya birkaçı, en az borçların aktiflerle karşılanamayan kısmı ölçüsündeki alacakları için, iflâs durumunda düzenlenecek sıra cetvelinin en alt derecesine inmeyi şimdiden kabul ettikleri takdirde, diğer alacaklılar bakımından bir tehlike kalmamaktadır. Çünkü, sözleşme dışındaki alacaklıların toplam alacak miktarı malvarlığını aşmamaktadır. Sıradan çekilen alacaklılar ancak diğer bütün alacaklıların hakları karşılandıktan sonra -geriye bir şey kalırsa- haklarına kavuşabileceklerdir ve bu duruma kendileri razı olmuştur. Gerçi sıradan çekilme sözleşmesinin yapılmakla ortaklık borca batıklıktan kurtulmuş değildir³⁷. Ancak, bu durumda borca batıklığın mahkemeye bildirilmemesi çıkarlar dengesini zedelememektedir.

Borca batık durumdaki bir ortaklığın durumu mahkeme bildirmek yerine konkordato teklifinde bulunup bulunamayacağı öğretide uzun tartışmalara yol açmıştır³⁸.

Kanımızca ortaklık önce borca batıklığı mahkemeye bildirmeksizin konkordato teklifinde bulunabilmelidir. Konkordato yoluyla mali durumun iyileştirilmesi ortaklığın devamında yararı olanlar lehinedir. Öte yandan, borca batıklığı derhal mahkemeye bildirmek yerine konkordato süresi verilmesi için başvuruda bulunulması alacaklılara da bir zarar vermez. Gerçekten konkordato süresinin ilânı (İİK. m. 288), konkordato komiseri atanması (İİK., m. 287/II) ve komiser denetiminde ticari faaliyetin sürdürülebilmesi (İİK. m. 290), defter tutulması (İİK. m.291/I), tasarruf yetkisinin kısıtlanması (İİK. m. 290) alacaklılar toplantısı (İİK. 292/II, 294) gibi tedbirler alacaklılar için yeterince güvence oluşturmaktadırlar³⁹. O halde borca batıklık bildiriminin derhal yapılmaması, bunun yerine ortaklığa konkordato süresi verilmesi alacaklılara bir zarar vermeyecek, tersine konkordato onaylanırsa iflâsın açılmasına nazaran daha yüksek oranda haklarına kavuşacaklardır. Konkordato iflâs açıldıktan sonra dahi mümkündür (iflâstan sonra konkordato, İİK. m. 309). Ancak bu durumda asgari % 50 ödeme koşulu da bulunmadığından, alacaklılar iflâs yoluyla tasfiye sırasında daha fazla zarara uğramamak için çok düşük oranlardaki ödeme tekliflerine bile razı olabilirler. Oysa borca

³⁷ Bkz., **Duss**, s. 2; **Giroud**, s. 82; **Koeflerli**, s. 157; **Lanz**, s. 157; **Pestalozzi**, s. 6.

³⁸ Değişik görüşler hakkında bilgi için Bkz., **Atalay**, s. 73-74; **Türk**, s. 297.

³⁹ Bu konularda Bkz. **Atalay**, s. 73-74; **Berkin**, Necmeddin M., İflâs Hukuku, 4.Bs., İstanbul 1972, s. 189; **Lanz**, s. 149; **Postacıoğlu**, İlhan, İflâs Hukuku İlkeleri, İstanbul 1978 s. 43.

batıklık tespit edilir edilmez (iflâstan önce) ortaklığa bu imkân tanınırsa alacaklılar bu derece kayba uğramayacaklardır⁴⁰.

Yeni 179. maddede borca batıklık bildirim yerine, konkordato teklifinde bulunulabileceğinin açıkça belirtilmesi yerinde olurdu. Aşağıdaki yasa değişikliği önerimizde, borca batık durumdaki bir ortaklığın konkordato süresi verilmesi için tetkik merciine başvurabileceği açıkça ifade edilmiştir. Ayrıca, konkordato herhangi bir nedenle sonuçlanmazsa borca batıklığın derhal mahkemeye bildirilmesi gerektiği de vurgulanmıştır.

II. 179a MADDESİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

4949 sayılı Kanun'un 50. maddesiyle İcra ve İflâs Kanunu'na eklenen yeni 179a maddesi şöyledir:

İflasın ertelenmesine karar veren mahkeme, şirketin veya kooperatifin malvarlığının korunması için gerekli her türlü tedbiri iyileştirme projesini de göz önünde tutarak alır.

Mahkeme erteleme kararı ile birlikte kayyım atanmasına karar verir. Mahkeme, yönetim organının yetkilerini tümüyle elinden alıp kayyım verebileceği gibi yönetim organının karar ve işlemlerinin geçerliliğini kayyımın onayına bağlı kılmakla da yetinebilir.

İflasın ertelenmesi kararında kayyımın görev ve yetkileri ayrıntılı olarak gösterilir.

Mahkeme erteleme kararının hüküm fıkrasını 166 ncı maddenin ikinci fıkrasındaki usulle ilan eder ve gerekli bildirimleri yapar.”

Birinci fıkraya göre, İflâsın ertelenmesi kararıyla birlikte malvarlığını korumaya yönelik tedbirlerin de alınması gerekir. Türk Ticaret Kanunu'nun 324. maddesinde zaten mahkemenin envanter düzenlenmesi ve yediemin (kayyım) tayini gibi malvarlığını koruyucu tedbirleri alacağı öngörülmekteydi (f.2, c. 6). Bu bakımdan gerekçede bunun bir yenilik olarak ifade edilmesi doğru değildir⁴¹. Aynı şekilde, gerekçede belirtilen, eski dönemde malvarlığının korunması tedbirleri alınmaksızın ortaklık ve kooperatiflerin eski halinde bırakıldığı, bu nedenle mahkemelerin erteleme kararı vermekte tereddüt ettikleri görüşü de gerçeklere uymamaktadır. Çünkü yasa değişikliğinden önce de mahkemeler erteleme kararı verirken malvarlığını koruyucu tedbirleri alabilmekte ve ortaklık veya kooperatifin işlemlerinin denetimi için

⁴⁰ Bkz. bu yönde **Postacıoğlu**, iflâs, s. 43.

⁴¹ 25.3.2003 tarihli Hükümet Tasarısı (1/550) m. 52 gerekçesi (yasalaşan 50. madde).

kayım atayabilmekteydiler (Bkz., TTK. m. 324/II, c. 6). İflâsın ertelenmesi konusunda tereddüt edilmesinin asıl nedeni, kanımızca uygulamada bu kurumun fazla bilinmemesi ve konuya ilişkin bilimsel araştırmaların -son on onbeş yıl bir yana bırakılırsa- yetersiz olmasıydı. Nitekim, son yıllarda konuya ilişkin bilimsel çalışmaların artması, bunun yanında ekonomik gereklerin zor durumdaki ortaklık ve kooperatifleri yasal çareler aramaya itmesi sonucu iflâsın ertelenmesi kararlarının görece olarak arttığı gözlenmektedir.

Birinci fıkrayla getirilen en önemli değişiklik, malvarlığının korunmasına yönelik tedbirlerin “iyileştirme projesi de göz önünde tutularak” alınması zorunluluğunun getirilmesidir. Yani, malvarlığını koruyucu tedbirlerin sınırı, bunların öngörülen iyileştirme projesiyle uyum halinde olmaları, projeyi işlemez hale getirmemeleridir⁴². İyileştirme projesinin gereklerine uygunluğun açıkça bir sınır olarak öngörülmesi yerinde olmuştur. Böylece hem erteleme süresince iyileştirme tedbirleri uygulanabilecek, hem de alacaklılar yönünden bir sakınca doğmaması sağlanmış olacaktır.

Erteleme süresi boyunca alınacak malvarlığını koruma tedbirlerini tek tek saymaya gerek yoksa da, bu tedbirlerden en önemlisi kayyım atanması olduğundan ikinci fıkrada bu konuda ayrıntılı hükümlere yer verilmesi uygun olmuştur. Yürürlükteki 324. maddenin 2. fıkrasında “yediemin” tayininden söz edilmişse de, burada kastedilenin “kayım” olduğu öğretide⁴³ ve yargı kararlarında⁴⁴ eskiden beri kabul edilmekteydi. 324. maddede kayyımın görev ve yetkilerinin ne olacağı konusunda da bir açıklık yoktur. Konu tamamen yargıcın takdirine bırakılmıştır. Ayrıca 324. maddede, kayyım atanması halinde yönetim kurulunun görev ve yetkilerinde bir daralma olup olmayacağı da belirsizdir. İsviçre’de 1991 revizyonu sırasında konuya açıklık getirilmiş ve yargıcın yönetim kurulunun tasarruf yetkisini tümüyle elinden alabileceği gibi, yönetim kurulunun işlemlerini kayyımın onayına bağlı kılabilceği, bu arada iflâsın ertelenmesi kararında kayyımın görev ve yetkilerinin ayrıntıla-

⁴² Bkz., 25.3.2003 tarihli Hükümet Tasarısı (1/550) m. 52 gerekçesi (yasalaşan 50. madde).

⁴³ Bkz., **Berkin**, Sermaye Şirketlerinin İflâsı, s. 173; **Kuru**, Sermaye Şirketlerinin İflâsı, s. 629; **Kuru**, İcra ve iflâs, III, s. 2812; **Franko**, s. 428; **Domanıç**, Hayri: Türk Ticaret Kanunu Şerhi, C. II, Anonim Şirketler Hukuku ve Uygulaması, İstanbul 1988, s. 547-548; **Pekcanitez**, s. 56, dipn. 116; **Türk**, s. 354.

⁴⁴ **Y.11. HD**’nin 10.5.1983 tarih ve 2321/2462 sayılı kararında yerel mahkeme “yediemin”den söz ederken Yargıtay’ın “kayım” terimini kullandığı görülmektedir. Karar için Bkz., **Eriş**, Gönen: Açıklamalı, İçtihatlı Türk Ticaret Kanunu, Ticari İşletme ve Şirketler, C. I, 1. Bs., Ankara 1987, 2. Bs. Ankara 1992, s. 938-939.

rıyla gösterileceği öngörülmüştür⁴⁵. Bu yasal düzenlemenin ülkemiz bakımından da yararlı olacağı öğretide belirtilmekteydi⁴⁶. 179a maddesinin 2. ve 3. fıkraları öğretideki bu dileklere uygun olarak konuyu düzenlemiştir.

Ancak, ikinci fıkradan, kayyım atayan mahkemenin mutlaka öngörülen iki alternatiften birine karar vermek zorunda olduğu gibi bir izlenim uyanmaktadır: “yönetim organının yetkilerini tümüyle elinden alıp kayyımaya vermek” veya “yönetim organının karar ve işlemlerinin geçerliliğini kayyımın onayına bağlı kılmakla yetinmek” Oysa yargıç daha azıyla da yetinebilir ve sadece “ortaklığın iş ve işlemlerinin gözemi” ve “mahkemeye rapor verilmesi” yeterli görülebilir⁴⁷. Bunlar, kayyımın görev ve yetkilerinin zorunlu ve asgari muhtevasını oluşturmaktadırlar. Belirttiğimiz nedenlerle ikinci fıkrada, mahkemenin ancak “gerekli görürse” yönetim organının yetkilerinin tümüyle elinden alınıp kayyımaya verilmesine veya yönetim organının karar ve işlemlerinin geçerliliğinin kayyımın onayına bağlı kılınmasına karar verebileceği öngörülseydi daha uygun olurdu.

Yine ikinci fıkradan anlaşıldığına göre, iflâsın ertelenmesine karar verilmesi durumunda, mahkemece mutlaka kayyım atanması gerekmektedir⁴⁸.

⁴⁵ Bu konuda Bkz., **Dubach**, Alexander, “Der Konkursaufschub nach Art. 725a. OR: Zweck, Voraussetzungen und Inhalt”, SJZ., 94, 7/1998, s. 149 vd. 8/1998, s. 181 vd, burada s. 157; **Koeflerli**, s. 171.

⁴⁶ Bkz., **Türk**, s. 356 vd. Yargıcın kayyımın görev ve yetkilerini belirlerken geniş bir takdir yetkisine sahip olduğu görüşü eskiden beri savunulmaktaydı, Bkz., Örn. **Üstündağ**, s. 20. Ancak Türk öğretisinde malvarlığının korunması tedbirleri bakımından fazla ileri gitmemek eğiliminde olanlar da vardır. Çünkü aksi takdirde ortaklığın eli kolu bağlanmış olur ve erteleme amacına ulaşamaz, Bkz., **Franko**, s. 430. Bir diğer görüşe göre ise, yönetim kurulunun yetkilerinin tamamen elinden alınması bir yana her kararı ve işleminin kayyım onayına tabi tutulması dahi mümkün olmamalıdır, **Kuru**, Sermaye Şirketlerinin İflâsı, s. 631; **Kuru**, İcra ve iflâs, III, s. 2815. Şüphesiz her malvarlığını koruma tedbirinde olduğu gibi, yargıç kayyım atarken de iyileştirme projesinin gereklerini göz önünde bulunduracaktır. Yeni 179a maddesinin 1. fıkrası bunu zorunlu kılmaktadır. Fakat, mali durumdaki bozulmanın özellikle iç nedenlerden kaynaklandığı durumlarda mali durumun iyileştirilmesini mümkün olduğu kadar etkili bir şekilde sağlamak bakımından ortaklığın iş ve işlemlerinin kayyım onayına bırakılması veya yönetim kurulunun yetkilerinin tamamen elinden alınması somut olayın şartlarına daha uygun düşebilir, Bkz., **Koeflerli**, s. 169.

⁴⁷ Nitekim konkordato komiseri hakkında benzer bir düzenleme getiren İcra ve İflâs Kanunu’nun 290/I maddesinden, tetkik merciinin komiserine sadece “nezaret” görevi vermekle yetinebileceği anlaşılmaktadır.

⁴⁸ Bkz., ayrıca 25.3.2003 tarihli Hükümet Tasarısı (1/550) m. 52 gerekçesi (yasalaşan 50. madde).

Somut olayın şartlarına göre yargıca bu konuda takdir yetkisi tanınmanın daha doğru olacağı⁴⁹ düşünülebilirse de, kanımızca kayyım atanmasının zorunlu hale getirilmesi yerinde olmuştur⁵⁰. Gerçi, özellikle mali durumdaki bozulma dış nedenlerden kaynaklanıyor ve yönetim kurulu somut tedbirlere dayanan ve kısa vadede gerçekleşme ihtimali yüksek bir iyileştirme projesi sunuyorsa, kayyım duyulan ihtiyaç görel olarak azalır. Ancak, gene de erteleme kurumuna açıklık kazandırmak ve konkordatoda olduğu gibi erteleme süresi içinde de ortaklık veya kooperatifi yakından gözetip denetlemek bakımından kayyım ihtiyacı vardır. Kayyımın görevlerinden biri de düzenli olarak ve nihayet erteleme süresi sonunda rapor hazırlayıp mahkemeye sunmaktır (İİK. m. 179b.IV). Kanımızca, belirttiğimiz istisnai hallerde kayyım atanmakla birlikte yetkileri daha sınırlı tutulabilir, örneğin sadece ortaklığın iş ve işlemlerini gözetim ve rapor verme görevleri verilmekle yetinilebilir⁵¹.

Belirtelim ki, kayyımın raporu ne olursa olsun mahkemece erteleme süresi sonunda mali durumun iyileşip iyileşmediğinin tespiti için her halükarda bilirkişi incelemesi yaptırılması gerekecektir (Bkz., HUMK. m. 275).

Dördüncü fıkrayla erteleme kararının hüküm fıkrasının ilân edileceği öngörülmüştür. Yasa değişikliğinden önce, erteleme kararının ilânının gerekip gerekmediği konusunda ne 179. maddede, ne de Türk Ticaret Kanunu'nun 324. maddesinde bir açıklık mevcuttu. 179. maddede yapılan değişiklikten farklı olarak, İsviçre Hukukunda erteleme kararının her halükarda ilân zorunluluğu getirilmemiştir. İsviçre Borçlar Kanunu'nun yeni 725a maddesinde erteleme kararının ancak üçüncü kişilerin çıkarları bakımından gerekli olduğu takdirde ilân edileceği öngörülmektedir (f. 3)⁵².

⁴⁹ Nitekim İBK. m. 725a/II'e göre yargıç mutlaka kayyım atamak zorunda değildir.

⁵⁰ Uygulamada hemen daima kayyım atanmakta, çoğu kez de bir "kayyım heyeti" oluşturulmaktadır.

⁵¹ Buna karşılık mali durumdaki bozulmanın iç nedenlerden, örneğin yönetim kurulunun tedbirsiz ve hatalı işlemlerinden kaynaklandığı durumlarda kayyım daha geniş yetkiler verilebilir, Bkz., yuk. dipn. 46.

⁵² İsviçre Borçlar Kanunu'nda değişiklik yapılmasına ilişkin tasarı gerekçesinde, yargıca somut olayın şartlarına göre durumu değerlendirme ve gerektiğinde erteleme kararının ilânından vazgeçme yetkisi tanınmasının pratik ihtiyaçlara uygun düşeceği belirtilmektedir. Hazırlık çalışmaları ve Gerekçe hakkında Bkz., **Lanz**, s. 165.

179. madde değiştirilmeden önce hukukumuzda⁵³ ve 1991 değişikliğinden önceki İsviçre öğretisinde⁵⁴ konkordato usulüne (İİK., m. 287) kıyasen erteleme kararı ve süresinin mahkemece ilân edilmesi gerektiği görüşü savunulmaktaydı. Aynı görüşe göre, gerçi iflâsın ertelenmesinin ilânı ortaklığın mali durumunun iyileştirilmesi amacının gerçekleştirilmesi bakımından zorluk yaratacak niteliktedir⁵⁵. Ortaklığın aleniyet kazanan malvarlığı durumu özellikle bankaların kredi ilişkisini kesmelerine veya müteahhitlerin peşin ve nakdi ödeme talep etmelerine yol açabilir⁵⁶. Ancak iflâsın ertelenmesinde dahi ilk planda göz önünde bulundurulacak olan başta alacaklılar olmak üzere kamunun çıkarlarıdır⁵⁷. Alacaklıların ve üçüncü kişilerin ilişkiye girdikleri veya girecekleri ortaklığın mali durumunu bilmekteki çıkarları ortaklığın çıkarından önce gelir⁵⁸. Özellikle mahkemece kayyım atanmışsa, kayyımın görev ve yetkilerine aleniyet kazandırmak bakımından erteleme kararının ilânı gerektiği belirtilmekteydi⁵⁹. Bunun gibi, ortaklık aleyhindeki icra ve iflâs takiplerinin durdurulmasına ve yeni takip yapılmamasına veya ortaklık organlarının yetkilerinin kısıtlanmasına karar verilmişse alacaklıların çıkarlarının korunması bakımından erteleme kararının ilânının uygun olacağı da ifade edilmekteydi⁶⁰.

179a ve 179b maddeleri bir bütün olarak değerlendirildiğinde, istisnasız olarak erteleme kararının ilânı zorunluluğu getirilmesinin kendi içinde tutarlı olduğu açıkça görülecektir. Yeni düzenlemeye göre, erteleme kararı verilmesi kendiliğinden bütün takipleri durdurmaktadır (m. 179b/I). Mahkeme mutlaka bir kayyım atayacaktır (m. 179a/II). Bu durumda, öğretilerde erteleme kararının ilânı gerektiği özellikle belirtilen şartlar, yasaca mutlak bir biçimde öngörül-

⁵³ Bkz., **Atalay**, s. 123 vd.; **Franko**, s. 427; **Kuru**, Sermaye Şirketlerinin İflâsı, s. 632; **Üstündağ**, s. 20.

⁵⁴ Bkz., **Giroud**, s. 127; **Lanz**, s. 165; **BGE** 101 III 105 vd. Kararda ayrıca erteleme kararının ilânı yargıcın malvarlığının korunmasına yönelik tedbirleri çerçevesinde değerlendirilmektedir, Bkz., İsv.İİK., m. 296.

⁵⁵ Bkz., **Dubach**, s. 159.

⁵⁶ Bkz., **Dubach**, s. 159, dipn. 81.

⁵⁷ Bkz., **Franko**, s. 428; **Pekcanitez**, s. 57; **Üstündağ**, s. 20; **BGE.**, 101, III, 106. Kararda belirtildiği gibi, üçüncü kişilere ortaklığın borca batık durumda olduğunun duyurulmaması, buna rağmen ortaklığın faaliyetine devam etmesi açıkça kamunun kandırılması olur.

⁵⁸ Bkz., **Üstündağ**, s. 20.

⁵⁹ Bkz., **BGE**, 101, III, 105; Diğer koruma tedbirleri bakımından da ilânın yerinde olacağı belirtilmektedir, Bkz., **Kuru**, Sermaye Şirketlerinin İflâsı s. 632.

⁶⁰ Bkz., **Kuru**, Sermaye Şirketlerinin iflâsı, s. 632; **Kuru**, İcra ve İflâs, III, s. 2816.

müştür. Bu hükümler getirildikten sonra, bazı istisnai durumlarda erteleme kararının ilân edilmemesi olanağının tanınması artık söz konusu olamazdı⁶¹.

III. 179b MADDESİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

4949 sayılı Kanun'un 50. maddesiyle İcra ve İflas Kanunu'na eklenen yeni 179b maddesi şöyledir:

Erteleme kararı üzerine borçlu aleyhine 6183 sayılı Kanuna göre yapılan takipler de dahil olmak üzere hiçbir takip yapılamaz ve evvelce başlamış takipler durur; bir takip muamelesi ile kesilebilen zamanaşımı ve hak düşüren müddetler işlemez.

Erteleme sırasında taşınır, taşınmaz veya ticari işletme rehniyle temin edilmiş alacaklar nedeniyle rehlin paraya çevrilmesi yoluyla takip başlatılabilir veya başlamış olan takiplere devam edilebilir; ancak bu takip nedeniyle muhafaza tedbirleri alınamaz ve rehinli malın satışı gerçekleştirilemez. Bu durumda erteleme süresince işleyecek olup mevcut rehinle karşılanamayacak faizler teminatlandırılmak zorundadır.

206 ncı maddenin birinci sırasında yazılı alacaklar için haciz yoluyla takip yapılabilir.

Erteleme süresi azami bir yıldır. Bu süre, kayyımın verdiği raporlar dikkate alınarak mahkemece uygun görülecek süreler ile uzatılabilir, ancak, uzatma süreleri toplam dört yılı geçemez. Kayyım, mahkemenin belirleyeceği sürelerde faaliyetleri ve işletmenin durumu konusunda düzenli olarak mahkemeye rapor verir.

İflasın ertelenmesi talebinin reddi ya da erteleme süresi sonunda iyileşmenin mümkün olmadığı tespiti üzerine mahkeme, şirketin veya kooperatifin iflasına karar verir. Erteleme süresi dolmamakla birlikte, mahkeme kayyımın verdiği raporlardan şirketin veya kooperatifin mali durumunun iyileştirilmesinin mümkün olmadığı kanaatine varırsa, erteleme kararını kaldırarak şirketin veya kooperatifin iflasına karar verebilir.”

⁶¹ Nitekim Hükümet Tasarısı gerekçesine göre, “iflâsın ertelenmesi halinde, başta alacaklılar olmak üzere üçüncü kişilerin hakları etkileneceğinden, yine aynı şekilde alacaklıların ve üçüncü kişilerin hukuki ilişkiye girdikleri veya girecekleri şirketlerin veya kooperatiflerin mali durumunu bilmeleri şirketin veya kooperatifin çıkarından önce geleceğinden ve kayyımın görev ve yetkilerine aleniyet kazandırmak bakımından, erteleme kararının 166. maddesinin ikinci fıkrasındaki usulle ilân edilmesi ve gerekli bildirimlerin yapılması esası kabul edilmiştir” Bkz., 25.3.2003 tarihli Hükümet Tasarısı (1/550) m. 52 gerekçesi (yasalaşan 50. madde)

En önemli yenilik, erteleme kararı verilmekle borçlu aleyhine yeni takip yapılamayacağı ve başlatılmış olan bütün icra ve iflâs takiplerinin duracağına açıkça öngörülmüş olmasıdır. Aslında, Türk Ticaret Kanunu'nun 324. maddesinde açık bir hüküm bulunmamasına rağmen, öğretide öteden beri erteleme kurumunun niteliğinden ve amacından hareketle iflâsın ertelenmesinin -konkordato süresinde olduğu gibi (İİK. m. 289/I)- başlamış olan takipleri durduracağı görüşü savunulmaktaydı⁶². Gerçekten ertelemeyen beklenen faydanın elde edilmesi, kamu alacağı-özel alacak ayırımı yapılmaksızın ortaklık aleyhine başlamış icra ve iflâs takiplerinin durmasına bağlıdır⁶³. Bu nedenle, -mahkemenin takiplerin durması yönünde bir ihtiyati tedbir kararı vermesine gerek olmaksızın- konkordato süresi verilmesinde olduğu gibi (İİK. m. 289/I) takiplerin kendiliğinden duracağını kabul etmek gerekir. Bu görüşe katılmayanlar dahi, mahkemenin kural olarak tedbir kararı vereceğini ifade etmekteydiler. İflâsın ertelenmesi kurumu, konkordatoda olduğu gibi, bütün alacaklıların çıkarlarını dengeli bir şekilde korumayı amaçlamaktadır⁶⁴. Takiplerin duracağı kabul edilmezse, mali durumun iyileştirilmesi neredeyse imkânsızlaşır. Sadece hacizli malların satışının mümkün olmadığı kabulü ile bu soruna çözüm bulunamaz. Çünkü hacizli mallar bir de muhafaza altına alınırsa mali durum nasıl iyileştirilebilecektir? İcra müdürlerinin erteleme kararını dikkate alıp hacizli malları borçluya yediemin olarak bırakmaları da (Bkz. İİK. m. 88.II) yeterli bir çözüm sayılamaz.

⁶² Bkz., **Atalay**, s. 134 vd; **Böckli**, Peter, Scheeizer Aktienrecht, 2. Aufl., Zürich 1996, s. 918; **Giroud**, s. 136, 139; **Koeflerli**, s. 174; **Schmid**, s. 61 vd; **BGE.**, 101, III, 106; **Türk**, s. 339; ayrıca Bkz., **Pekcantez**, yazar olması gereken hukuk yönünden bunu savunmaktadır, s. 57.

⁶³ Nitekim Hükümet Tasarısı gerekçesinde aynen şöyle denilmektedir: İflâsın ertelenmesinden beklenen faydanın gerçekleşmesi, şirket veya kooperatif aleyhine başlamış icra ve iflâs takiplerinin durmasına bağlıdır. İflâsın ertelenmesi kurumu, konkordatoda olduğu gibi bütün alacaklıların çıkarlarını dengeli bir şekilde korumayı amaçlamaktadır. Takiplerin duracağı kabul edilmezse, mali durumun düzelmesi neredeyse imkânsızlaşır. Bu bağlamda Devlet alacakları bakımından da, 6183 sayılı Kanun uyarınca başlatılmış bulunan takiplerin durması kuralı kabul edilmiş, bu açıdan Devlet ile diğer alacaklılar arasında bir ayırım yapılmamıştır." Bkz., 25.3.2003 tarihli Hükümet Tasarısı (1/550) m. 52 gerekçesi (yasalaşan 50. madde).

⁶⁴ Hükümet Tasarısının Genel Gerekçesinde yasanın güttüğü amaçlar arasında "borçlunun malvarlığının münferit alacaklılar tarafından zamanından önce tasfiyesinin önlenmesi ve dolayısıyla alacaklılar arasında eşitliğin sağlanması" da sayılmıştır, Bkz., 25.3.2003 tarihli Hükümet Tasarısı (1/550) Genel Gerekçe.

Gerçi, iyileştirmenin niteliğine ters düşmedikçe takibe bir dereceye kadar devam edilmesinin özellikle alacaklının hak sahipliği sıfatının ispatı bakımından yerinde olacağı akla gelebilir. Örneğin alacaklının -malları haczettirip sattırması mümkün olmasa da- borçluya ödeme emri tebliğ ettirmekte, bilâhare icra takibinin kesinleşmesinde, böylece hak sahipliğinin ispatı bakımından daha güçlü bir duruma gelmekte çıkarı olduğu söylenebilir. Ancak bu çözüm kötüye kullanmalara elverişlidir.⁶⁵ Borçlu erteleme süresi içinde uydurma alacaklılar yaratarak onların yaptıkları icra takiplerinin kesinleşmesini sağlayabilir. Sonradan iflâs açıldığında iflâs idaresi bu alacağı incelerken (İİK. m. 230) takibin kesinleştiğini de göz önüne alarak sıra cetveline yazabilir. Oysa iflâs derhal açılsaydı böyle bir sakınca doğmayabilirdi.

Erteleme süresi içinde takip yasağını ve istisnalarını öngören 179b maddesi, konkordato süresinde takip yasağına ilişkin 289. maddeyle büyük ölçüde benzerlik göstermektedir. Bu nedenle, aşağıda konu incelenirken, iki düzenleme arasındaki farklar da ortaya konulmakla birlikte konkordato süresi bakımından öğretide yapılan açıklamalar göz önünde bulundurulmuştur.

Takip yasağının kapsamına bütün icra takip işlemleri girer. Buna göre, ödeme emri düzenlenmesi, haciz, satış şeklinde devam eden icra takip işlemlerinin hiçbiri erteleme süresi içinde yapılamaz⁶⁶. Yeni takip yapılması da yasaklandığına göre, bu süre içinde -bir icra takip işlemi olmamasına rağmen- takip talebinde de bulunulamaz. Konkordatoda tereddütlere yol açmışsa da, erteleme süresi içinde ihtiyati haciz kararı verilemeyeceğini ve bu kararın icra edilemeyeceğini de kabul etmek gerekir⁶⁷. Buna karşılık, dava açılması bir

⁶⁵ Bkz., **Türk**, s. 339.

⁶⁶ Konkordato bakımından aynı yönde Bkz., **Postacıoğlu**, İlhan, Konkordato, s. 54; **Altay**, Sümer, Konkordato Hukuku, İstanbul 1993, s. 186-187; **Buruloğlu**, Enver/**Reyna**, Yuda, Konkordato Hukuku ve Tatbikat, İstanbul 1968, s. 29.

⁶⁷ İhtiyati haciz, 4949 sayılı Kanun'la değiştirilmeden önce İİK. m. 289/1'de açıkça zikredilmediği halde, konkordato süresi içinde ihtiyati haczin uygulanamayacağı genellikle kabul edilmektedir, Çünkü, ihtiyati haczi bir icra takip işlemi saymak gerekir, Bkz., **Postacıoğlu**, Konkordato, s. 55-56, **Altay**, s. 180; **Buruloğlu/Reyna**, s. 30. Yargıtay **HGK**'nın 19.4.1967 tarih ve E. 1966/1446, K. 1967/218 sayılı Kararından bu yana konkordato süresi içinde ihtiyati haczin uygulanamayacağı kabul edilmektedir, Karar için Bkz., **Buruloğlu/Reyna**, s. 31, dipn. 16.

4949 sayılı Kanun'la 289. madde değiştirilirken konkordato süresi içinde ihtiyati haciz kararlarının uygulanmayacağı açıkça öngörülmüştür. Aynı hükmün iflâsın ertelenmesi bakımından neden 179b maddesine konulmadığı anlaşılammaktadır. 179b maddesinde, 289. maddede olduğu gibi bir açıklık bulunmamasına rağmen, yukarıda belirttiğimiz

icra takip işlemi olmadığından, erteleme süresi içinde (iflâs davası hariç) dava açılmasına, açılmış davalara devam olunmasına ve hüküm verilmesine bir engel yoktur. Ancak, alınacak ilâmın icrası mümkün değildir⁶⁸.

Birinci fıkrada 6183 sayılı Kanun'a göre takip edilen kamu alacaklarının da takip yasağına tâbi olduklarının açıkça öngörülmesi yerinde olmuştur. Çünkü, 289. madde 4949 sayılı Kanunla değiştirilmeden önce kamu alacakları konkordato süresinde takip yasağının istisnaları arasında sayılmadığı halde uygulamada tereddütler ortaya çıkmış ve Danıştay bazı kararlarında konkordato süresi içinde kamu alacağının tahsili için takip yapılabileceğine karar vermişti.⁶⁹ 179b/I'deki açık hüküm sayesinde erteleme süresinde böyle bir tereddüte düşülmesi önlenmiştir. Aynı yönde değişiklik konkordato süresi bakımından 289. maddede de yapılmıştır.

Erteleme süresi içinde icra takip işlemi yapılamayacağına göre, bir takip işlemi ile kesilebilen zamanaşımı ve hak düşürücü sürelerin işlemeyeceğinin (duracağının) öngörülmesi doğaldır (İİK. m. 179b/I, son cümle)⁷⁰.

Takip yasağı müşterek borçlu ve kefiller hakkında geçerli olmamalıdır (Bkz., ve Karş. İİK. m. 295)⁷¹.

Takip yasağı erteleme kararının ilânından itibaren değil, kararın verildiği tarihten itibaren yürürlüğe girer. Nitekim 179b/I. maddesinde "erteleme kararı

gerekçelerle erteleme süresi içinde de ihtiyati haciz kararlarının uygulanmayacağını kabul etmek gerekir.

⁶⁸ Konkordato bakımından aynı yönde Bkz., **Altay**, s. 2014; **Kuru**, İcra ve iflâs, C. IV, s. 3659; **Postacıoğlu**, Konkordato, s. 54; **Buruloğlu/Reyna**, s. 33.

⁶⁹ Bu yöndeki Danıştay Kararları ve eleştirisi için Bkz., **Kuru**, İcra ve iflâs, C. IV, s. 3657-3658. Buna karşılık, yasa değişikliğiyle konuya açıklık getirilmeden önce dahi öğretilerde konkordato süresi içinde kamu alacağı için takip yapılamayacağı genellikle kabul edilmekteydi, Bkz., **Kuru**, İcra ve iflâs, C. IV, s. 3657-3658; **Buruloğlu/Reyna**, s. 36; karşı görüş için Bkz., **Altay**, s. 207.

⁷⁰ Konkordatoda da aynı ilke geçerlidir (İİK. m. 289/I, son cümle). *Postacıoğlu*'nun belirttiği gibi, bu kural mutlak değildir. Bu nedenle, alacaklının dava açarak zamanaşımını kesme imkânının bulunduğu hallerde bile, 289/I'in son cümlesi gereğince zamanaşımı ve hak düşürücü sürelerin durmakta devam edeceğinin kabulü gerekir, Bkz., **Postacıoğlu**, Konkordato, s. 53, ayrıca Bkz., **Altay**, s. 203.

⁷¹ Konkordato bakımından aynı yönde **Altay**, s. 192, yazara göre kefaletin "adi kefalet" biçiminde olması da sonucu değiştirmez. Bu durumda adi kefil önce asıl borçluya başvurulması yolundaki defiyi öne süremez, Zira konkordato aciz halini ifade eden bir durumdur. s. 192.

üzerine” yeni takip yapılamayacağı ve başlamış takiplerin duracağı açıkça belirtilmiştir⁷².

Erteleme süresi içinde takip yasağına aykırı olarak yeni takip yapılması veya mevcut takiplere devam edilmesinin yaptırımını konkordatoda olduğu gibi, “mutlak butlan” olduğu ve ilgililerin icra tetkik merciine süresiz şikâyet hakkı bulunduğu kabul edilmelidir⁷³.

Erteleme süresi boyunca duran icra takipleri, mali durum iyileştirilmediği için iflâsın açılması kararı verilirse gene durmaya devam edecek, iflâsın kesinleşmesiyle birlikte düşecektir (İİK. m. 193). Bu durumda, erteleme kararından önce alacaklılar tarafından açılan iflâs davaları ise konusuz kalacaktır⁷⁴. Çünkü mahkeme borca batıklık nedeniyle iflâsa hükmedecektir.

179b maddesinin birinci fıkrasında daha önce başlamış icra takiplerinin duracağı belirtilmekle yetinilmiştir. Bu durumda daha önce yapılan bir takip sırasında borçluya ait bir mal haczedilip muhafaza altına alınmışsa, artık satış işlemi yapılamayacağı açık ise de, acaba erteleme kararına dayanılarak haczin veya en azından muhafaza tedbirinin kaldırılması istenebilir mi? Maddenin lâfzına bakılırsa bu mümkün görünmemektedir. Ancak bazı malların muhafaza altında olması iyileştirme projesinin uygulanmasını güçleştirebilir. Bu nedenle mahkemenin, daha erteleme kararı verirken veya erteleme süresi içinde muhafaza tedbirlerinin kaldırılmasına karar verebileceği görüşü savunulabilir. Zira, sonraki alacaklılar takip dahi yapamazken, bütün alacaklıların çıkarı eşit biçimde gözetilerek borçluya bir iyileşme şansı tanındığı düşünülürse önceki alacaklılara yönelik bu şekilde tedbir alınması erteleme kurumunun niteliğine uygun düşebilir⁷⁵. Bu teze karşı da denilebilir ki, mahkeme erteleme kararında veya daha sonra vereceği kararlarda sadece alacaklılar yararına malvarlığını koruyucu tedbirler almaya yetkilidir, mevcut güvenceleri ortadan kaldırmaya değil. İyileştirme ise kayyımın gözetiminde ortaklığın kendi çabaları ile gerçekleştirilecektir. Mahkeme, veya diğer alacaklılar

⁷² Konkordatoda da aynı ilke benimsenmektedir, Bkz., **Postacıoğlu**, Konkordato, s. 53-54; **Buruloğlu/Reyna**, s. 33.

⁷³ Bkz., konkordatoda aynı yönde **Altay**, s. 186 vd.; **Postacıoğlu**, Konkordato, s. 54.

⁷⁴ Bkz. **Koeflerli**, s. 178; **Schmid**, s. 61.

⁷⁵ Nitekim, uygulamada tetkik mercilerinin konkordato süresi verilmeden önce konulmuş muhafaza tedbirlerini (hacizler saklı kalmak kaydıyla) kaldırdıkları görülmektedir, Bkz., **Altay**, s. 191. Konkordatoda bunun gerekçesi borçlunun mallarının başında durmasının konkordato kurumunun niteliği gereği olarak kabul edilmesidir. Bu gereklilik iflâsın ertelenmesinde evleviyetle mevcuttur.

projenin uygulanmasına katkıda bulunmak zorunda değildir⁷⁶. Öte yandan, mahkeme iyileştirme projesinin uygulanabilirliğini değerlendirirken o anda mevcut olan şartları (bazı malların halen muhafaza altında olduğunu da) göz önünde bulundurarak erteleme istemi hakkında bir karar verecektir. Dolayısıyla, muhafaza tedbirleri projenin uygulanmasını engelliyorsa proje zaten uygulanabilir olmaktan uzak demektir ve mahkeme iflâs kararı verecektir. Kanımızca, bu son yaklaşım erteleme kurumunun niteliği ve amacına uygun düşmemektedir. Mahkeme, iyileştirme projesinin uygulanmasını güçleştiren muhafaza tedbirlerini kaldırabilmelidir⁷⁷.

Takip yasağı kuralına iki istisna getirilmiştir. İlk olarak, 179b maddenin ikinci fıkrasında erteleme süresi içinde rehinli alacakların bir noktaya kadar rehlin paraya çevrilmesi yoluyla takibine izin verilmiş⁷⁸, ancak rehinli mallar hakkında muhafaza tedbirlerinin uygulanamayacağı ve rehinli malların satışının gerçekleştirilemeyeceği öngörülmüştür. İkinci olarak, maddenin üçüncü fıkrasında, 206 ncı maddenin birinci sırasında yazılı alacaklar için haciz yoluyla takip yapılabileceği hükmü getirilmiştir.

Takip yasağına tabi olmayan rehinli alacaklar, taşınır, taşınmaz⁷⁹ ve ticari işletme rehni (Bkz., 1447 sayılı Kanun) ile temin edilmiş olan alacaklardır. Hükümet tasarısında taşınır rehni kapsama dahil edilmemişken, Adalet

⁷⁶ Bu husus Hükümet Tasarısı gerekçesinde şöyle ifade edilmiştir: “İflâsın ertelenmesi kurumu mali durumun düzeltilmesine ilişkin tedbirlerin uygulamaya konulması bakımından borçluya herhangi bir yardım veya destek sağlamamaktadır.” Bkz., 25.3.2003 tarihli Hükümet Tasarısı (1/550) m. 51 gerekçesi (yasalaşan 49. madde).

⁷⁷ Bir önceki dipnotta belirtildiği gibi, Gerekçede ilk yaklaşımı destekler bir ifade bulunmaktaysa da, diğer yaklaşıma uygun düşen ifadeler de mevcuttur: “İflâsın ertelenmesi konkordatodan esas itibarıyla iki bakımdan farklıdır: Bir kere iflâsın ertelenmesi hâkime ve ilgililere daha geniş bir hareket alanı sağlayabilir. Nitekim maddede mali durumunu düzeltmek için borçlunun başvurabileceği çareler konusunda herhangi bir yönlendirme, sınırlama beyan edilmemiştir” Bkz., 25.3.2003 tarihli Hükümet Tasarısı (1/550) m. 51 gerekçesi (yasalaşan 49. madde).

⁷⁸ Rehne rağmen haciz ve iflâs yoluyla takip yapılabilen istisnai hallerde (İİK. m. 45/II, III, m. 167/I) rehin alacaklısı tercih hakkını kullanıp erteleme süresi içinde haciz ve iflâs yoluyla takip yapamaz. İstisna sadece rehlin paraya çevrilmesi yoluyla takip bakımından kabul edilmiştir, konkordato süresi bakımından aynı yönde açıklamalar ve konunun ayrıntıları için Bkz., **Kuru**, İcra ve iflâs, C. IV, s. 3655, ayrıca Bkz., İİK. m. 289/I.

⁷⁹ Taşınır ve taşınmaz rehni kavramlarının kapsamı İİK. m. 23, N. 1 ve 2’ye göre belirlenmelidir. Hapis hakkı da buna dahildir. Bkz., konkordato bakımından (İİK. m. 289/II) aynı yönde **Postacıoğlu**, Konkordato, s. 54; **Buruloğlu/Reyna**, s. 35.

Komisyonunda madde metnine taşınır rehninin de eklendiği anlaşılmaktadır⁸⁰. Düzenleme konkordato süresi hakkındaki 289/I. maddesine paraleldir⁸¹.

Erteleme süresi içinde, neden taşınır, taşınmaz ve ticari işletme rehniyle temin edilmiş alacaklar için rehnin paraya çevrilmesi yoluyla takip yapılabilmesine olanak tanındığı Hükümet Tasarısı gerekçesinden anlaşılamamaktadır. Gerekçede sadece, bu takipler nedeniyle muhafaza tedbirlerinin alınmayacağı ve rehinli malların satışının gerçekleştirilmeyeceği, çünkü aksi takdirde şirket veya kooperatifin faaliyetine devam ederek iflâstan kurtulmasının mümkün olmayacağı belirtilmektedir⁸².

İcra ve İflâs Kanunu'nun 193/I. maddesine göre, iflâs açılmakla borçlu aleyhindeki takipler durur. İflâs kararının kesinleşmesiyle de bu takipler düşer (f. 2). Bu kuralın istisnası 193. maddenin dördüncü fıkrasında yer almaktadır. Buna göre, rehnin paraya çevrilmesi yoluyla yapılan takiplere iflâstan sonra da takip alacaklıları tarafından iflâs masasına karşı devam edilir ve satış bedeli 151 inci maddeye göre rehinli alacaklılara paylaşılır. Artan kısım iflâs masasına intikal eder⁸³. Bundan başka, öğretide iflâs açıldıktan sonra dahi rehnin paraya çevrilmesi yoluyla yeni takip yapılabileceği görüşü savunulmaktadır⁸⁴. Her halde, 193/IV maddesi gereğince iflâs açıldıktan sonra bu takiplere devam edilebildiğine göre, erteleme süresi boyunca da bunun mümkün olmasının doğal olduğu söylenebilir⁸⁵. Nitekim, konkordato süresi

⁸⁰ Bkz., Adalet Komisyonu'nun 15.7.2003 tarih ve 1/550 Esas No'lu Raporu, Karar No. : 32

⁸¹ 289. maddenin yasa değişikliğinden önceki şekline göre, konkordato süresi içinde de rehnin paraya çevrilmesi yoluyla takip yapılması, keza 206. maddenin 1. sırasında yer alan alacaklar için haciz yoluyla takip yapılması mümkündür. Yasa değişikliğinden önce, konkordatoda rehinli mallar hakkında takibe sonuna kadar devam edilebileceği, yani rehinli malın muhafaza altına alınıp, satışının gerçekleştirilebileceği kabul ediliyordu. Bkz., **Kuru**, İcra ve İflâs, C. IV, s. 3655; **Postacıoğlu**, Konkordato, s. 54; **Buruloğlu/Reyna**, s. 35. 4949 sayılı Kanunla yapılan değişikliğe göre rehnin paraya çevrilmesi yoluyla takiplerde konkordato süresi içinde, tıpkı iflâsın ertelenmesinde olduğu gibi, muhafaza tedbirlerinin alınamayacağı ve rehinli malların satışının gerçekleştirilemeyeceği açıkça öngörülmüştür (m. 289/II).

⁸² 25.3.2003 tarihli Hükümet Tasarısı (1/550) m. 52 gerekçesi (yasalaşan 50. madde).

⁸³ Bu konuda Bkz., **Kuru**, İcra ve iflâs, C. III, s. 2886, 2912 vd.

⁸⁴ Bkz., **Kuru**, İcra ve iflâs, C. III, s. 2886,

⁸⁵ Rehnin paraya çevrilmesi yoluyla yapılan takiplere erteleme süresi içinde de devam edilebileceğine göre, bu takiplerle ilgili olarak açılmış olan itirazın iptali, borçtan kurtulma ve menfi tespit davaları da durmayacak ve iflâsın açılmasında olduğu gibi (Bkz., **Kuru**, İcra ve iflâs, s. 2912) bu davalar hakkındaki zamanaşımı ve hak düşürücü süreler de işlemeye devam edecektir.

çinde de, rehnin paraya çevrilmesi yoluyla takip yapılabilir (İİK. m. 289/II). Ayrıca, yasakoyucu, burada erteleme kurumunun niteliğini gözeterek 179b/II. maddesinde erteleme süresi boyunca rehnin paraya çevrilmesi yoluyla takiplerde muhafaza tedbirlerinin alınmayacağını ve rehnli malların satışının gerçekleştirilmeyeceğini açıkça belirtmiştir. Bu bakımdan denilebilir ki, takip yasağına rehnli alacaklar bakımından sınırlı ölçüde istisna getirilmesi, iyileştirme projesine de aykırı düşmez. Zira, rehnli alacaklı, sadece takip talebinde bulunabilecek, borçluya ödeme emri gönderilebilecek, ancak rehnli mal veya işletme hakkında muhafaza tedbirleri uygulanamayacak ve satış gerçekleştirilemeyecektir.

Fakat, buna rağmen erteleme süresi içinde rehnli alacaklılar için sınırlı ölçüde de olsa takibe devam olanağının sağlanması makul bir gerekçeye dayanmamaktadır. Konkordato süresi bakımından bunun mantıksal nedenleri bulunabilir⁸⁶. Çünkü, konkordato tasdik edilse bile, rehnli alacaklıyı (rehnin kıymetini karşılayan miktardaki alacak kısmı için) bağlamaz (Bkz., İİK. m. 303/I, c. 2)⁸⁷.

Buna karşılık, Adalet Komisyonu'nda ikinci fıkraya eklenen bir cümle ile şirket veya kooperatifin erteleme süresince işleyecek olup mevcut rehnle karşılanamayacak faizler için ek teminat vermekle yükümlü kılınması iflâsın ertelenmesinin başarıya ulaşmasında açıkça güçlük yaratacak niteliktedir. Fıkraya eklenen bu hükmün gerekçesi Adalet Komisyonu Raporunda şöyle açıklanmaktadır: *"ikinci fıkranın sonuna rehnli alacaklıların ertelemeden dolayı geçen süre nedeni ile konkordatoda rehnli taşınır veya taşınmazın paraya çevrilmesinin ertelenmesine ilişkin hükümde yer aldığı gibi hak kaybına uğramamaları için ek teminat verilmesi amacıyla bir cümle ilave edilmiştir"*⁸⁸. Bu gerekçeye katılmaya olanak yoktur. Hükümet Gerekçesinde belirtildiği gibi, erteleme süresi içinde rehnli mallar hakkında muhafaza tedbirlerinin uygulanmamasının ve satışın gerçekleştirilmemesinin gerekçesi, iflâsın ertelenmesi kurumunun niteliği ve amacıdır. Zaten mali durumu bozuk olduğu için erteleme isteminde bulunan bir ortaklık veya kooperatif bir de ek teminat göstermek zorunda bırakılırsa iyileştirme projesinin başarı şansı azalır. Konkordatoda alacak tenzili veya vade tanınması olmak üzere belirli iyileştirme tedbirlerinin uygulanması söz konusudur ve ek teminat verilmesi

⁸⁶ Bu konuda Bkz., **Postacıoğlu**, Konkordato, s. 54.

⁸⁷ Bu konuda Bkz., **Ulukapı**, Ömer, Konkordatonun Feshi, Konya 1998, s. 89.

⁸⁸ Bkz., Adalet Komisyonu'nun 15.7.2003 tarih ve 1/550 Esas No'lu Raporu, Karar No. : 32

duruma göre makul görülebilir. İflâsın ertelenmesi bakımından aynı şeyi söylemek mümkün değildir. Ek teminat çoğu zaman iyileştirme projesiyle bağdaşmayacaktır.

Bu arada Adalet Komisyonu Raporunda sözü edilen konkordatoya ilişkin hüküm İcra ve İflâs Kanunu'nun 298a maddesi olup, bu düzenlemeyi iflâsın ertelenmesi prosedürüne eklemek erteleme kurumunu niteliğiyle açık bir çelişki oluşturur. Bir kere, konkordato süresi verilmesi, tıpkı iflâsın ertelenmesinde olduğu gibi rehinli malın satışını kendiliğinden durdurmaktadır (İİK. m. 289/II). Konkordato süresi içinde rehinli alacaklar için faiz işlemesi durmadığı halde (İİK. m. 289/IV), bu süre boyunca rehinli malın satışını durdurmak için herhangi bir teminat gösterilmesine gerek yoktur. Teminat, sadece konkordatonun tasdiki tarihinden itibaren bir yılı geçmemek üzere borçlu tarafından rehinli malın satışının durdurulmasının istenmesi halinde, bu süre boyunca işleyecek olup mevcut rehinle karşılanamayan faizler için öngörülmektedir (İİK. m. 298a/I). Kanımızca, iflâsın ertelenmesi bakımından yapılacak yasal düzenlemede sadece konkordato süresi örnek oluşturabilir ve ancak konkordato süresine ilişkin hükümlerin kıyas yoluyla uygulanması haklı görülebilir. Hal böyle iken, yasakoyucu konkordatonun tasdikinden sonraki döneme ilişkin bir hükmü örnek olarak 179b maddesinde teminat gösterme zorunluluğuna yer vermiştir.

Üçüncü fıkrada, 206 ncı maddenin birinci sırasında yazılı alacaklar için erteleme süresi içinde haciz yoluyla takip yapılabileceği öngörülmüştür. Bu düzenleme de konkordato süresi hakkındaki 289/II. maddesine paraleldir. 4949 sayılı Kanunla değişik 206. maddeye göre, iflâs yoluyla tasfiyede 1. sırada yer alan alacaklar:

A) İşçilerin, iş ilişkisine dayanan ve iflâsın açılmasından önceki bir yıl içinde tahakkuk etmiş ihbar ve kıdem tazminatları dahil alacakları ile iflâs nedeniyle iş ilişkisinin sona ermesi üzerine hak etmiş oldukları ihbar ve kıdem tazminatları,

B) İşverenlerin, işçiler için yardım sandıkları veya sair yardım teşkilatı kurulması veya bunların yaşatılması maksadıyla meydana gelmiş ve tüzel kişilik kazanmış bulunan tesislere veya derneklere olan borçları,

C) İflâsın açılmasından önceki son bir yıl içinde tahakkuk etmiş olan ve nakden ifası gereken aile hukukundan doğan her türlü nafaka alacakları

Borca batıklık ve iflâsın ertelenmesi, sermaye ortaklıkları ve kooperatifler için söz konusu olduğuna göre, bunlardan sadece A ve B bentlerinde

sayılanların erteleme süresi içindeki takip yasağına istisna oluşturduğu görülmektedir. Hükümet tasarısında kıdem tazminatları da bu istisnadan hariç tutulmuştu. Adalet Komisyonunda bunlar da istisna kapsamına dahil edilmiştir⁸⁹.

Bu alacaklılar erteleme kararından önce iflâs yoluyla takibe girişmişse, erteleme süresi içinde bu takibe devam etmeleri mümkün olmadığından, başlatmış oldukları iflâs yoluyla takipleri bırakarak (harç ödemeksizin) haciz yoluyla takip yapabilirler (Bkz., İİK. m. 43/II, m. 179b, III, konkordatoda m. 289/II)⁹⁰.

206. maddenin 1. sırasının A bendinde işçi ücretleri için öngörülen “iflâsın açılmasından önceki bir yıl” ifadesini 179b/III bakımından “erteleme kararından önceki bir yıl” biçiminde anlamak gerekir⁹¹.

Bu alacaklılara iflâsta öncelik (rüçhan) hakkı tanınmasının sosyal düşüncelere dayandığı açıktır. Gerekçede bir açıklık olmamakla birlikte, erteleme süresi içinde bu alacaklar için haciz yoluyla takip yapılabileceği öngörülürken herhalde gene aynı sosyal düşüncelerle hareket edilmiştir. Bu arada konkordato süresi için aynı hükmü getiren 289/II maddesiyle uyumu sağlamak kaygısıyla da hareket edilmiş olabilir. Üstelik burada rehinli alacaklarda olduğu gibi, muhafaza tedbirlerinin alınamayacağı, satışın gerçekleştirilmeyeceği yolunda bir hüküm getirilmediğinden, takibe sonuna kadar devam edilebileceği anlaşılmaktadır. Sosyal düşünceler böyle bir düzenlemeyi haklı gösterebilirse de, bunun iyileştirme projesinin başarıya ulaşmasını tehlikeye sokabileceği durumlar da söz konusu olabilir. Söz konusu alacaklar kriz halindeki bir işletmede büyük meblâğlara ulaşabilir ve bunlar için takibe devam olunması ortaklık veya kooperatifin iflâsın ertelenmesi yolunun sağladığı faydalardan yeterince yararlanamaması sonucunu doğurabilir. Ertelemede amaç, ortaklığa geçici bir süre de olsa soluk alma fırsatı tanıyarak mali durumunun iyileştirilmesini sağlamaktır. Bu başarılırsa hem biriken işçi ücretleri ödenebilecek, hem de işçiler işyerlerini kaybetmemiş olacaklardır. Bu bakımdan işçi alacaklarına iflâsta rüçhan hakkı tanınmasının sosyal düşüncelerle konulmuş çok yerinde bir düzenleme olduğunda kuşku yoksa da, söz konusu alacaklar için erteleme süresinde takip yapılabilmesini aynı ölçüde doğru kabul etmek güçtür.

⁸⁹ Bkz., Adalet Komisyonu'nun 15.7.2003 tarih ve 1/550 Esas No'lu Raporu, Karar No. : 32

⁹⁰ Konkordato bakımından Bkz., aynı yönde **Kuru**, İcra ve iflâs, C. IV, s. 3657.

⁹¹ Bkz., konkordatoda (İİK. m. 289/II) aynı yönde **Altay**, s. 207; **Buruloğlu/Reyna**, s. 36; **Kuru**, İcra ve iflâs, C. IV, s. 3657; **Postacıoğlu**, Konkordato, s. 55.

Dördüncü fıkrada, erteleme süresinin azami bir yıllla sınırlandırılması, - gerektiğinde sürenin uzatılabileceği de göz önüne alınırsa- yerinde olmuştur. 179b maddesi yürürlüğe girmeden önce de, erteleme süresinin uzatılabileceği öğretide ve Yargıtay kararlarında tartışmasız kabul edilmekteydi⁹². Maddenin dördüncü fıkrasıyla konuya açıklık getirilmiştir. Fıkranın ilk şeklinde “*Erteleme süresi azami bir yıldır. Bu süre kayyımın verdiği rapor dikkate alınarak bir yıl daha uzatılabilir.*” hükmü bulunmaktaydı. 12.2.2004 tarih ve 5092 sayılı Kanunla yapılan değişiklikle erteleme süresi bakımından daha esnek bir düzenlemeye gidilmiştir. Buna göre, erteleme süresi, kayyımın verdiği raporlar dikkate alınarak mahkemece uygun görülecek süreler ile uzatılabilir, ancak, uzatma süreleri toplam dört yılı geçemez.

Her ne kadar, 12.2.2004 tarih ve 5092 sayılı Kanunla yapılan değişiklik sonucu, 179b/IV maddesinde, erteleme süresinin mahkemece uygun görülecek süreler ile uzatılabileceği öngörülmüşse de, mahkemenin erteleme süresini her defasında en fazla bir yıl süre ile uzatabileceği kanısındayız. Çünkü, aynı fıkraya göre, başlangıçta verilen erteleme süresi azami bir yıldır. Erteleme süresinin daha sonra bir yıldan fazla (örneğin bir defada üç veya dört yıl) uzatılmasını hükmün amacıyla bağdaştırmak güçtür. İlk kez erteleme talebinde bulunulduğunda, bilirkişi mali durumun düzeltilmesi için bir yıldan daha uzun bir süre öngörse bile, mahkeme en fazla bir yıl için iflâsın ertelenmesine karar verebilecektir. Erteleme süresinin uzatılması bakımından da aynı kuralın geçerli olduğu kabul edilmelidir. İyileşmenin bir yıldan uzun sürede gerçekleşeceği öngörülse bile, mahkemece her yıl durumun yeniden gözden geçirilmesi uygun olur.

Bu durumda, kayyım raporlarında uygun görüş bildirilmek koşuluyla, erteleme süresi toplam olarak en fazla dört yıl uzatılabilir. Ancak, her uzatma azami bir yıl için olmalıdır. Fıkradaki “*mahkemece uygun görülecek süreler ile uzatılabilir*” ifadesi de amaca uygun olarak “en fazla birer yıl süre ile” biçiminde anlaşılmalıdır.

İlk kez erteleme isteminde bulunabilmek ve mahkemece iflâsın ertelenmesine karar verilebilmesi için ortaklığın borca batık halde bulunması gerekli ise, de, kanımızca erteleme süresinin uzatılabilmesi için ortaklığın hala borca

⁹² Bkz., **Atalay**, s. 122; **Franko**, s. 427; **Kuru**, Sermaye Şirketlerinin İflâsı, s. 628; **Kuru**, İcra ve iflâs, III, s. 2811; **Pekcanitez**, s. 55; **Türk**, s. 346; **Y.11. HD**'nin 10.5.1983 tarih ve 2321/2462 sayılı kararına konu olayda iflâsın ertelenmesi süresi yerel mahkemece altı ay için uzatılmıştır. Karar için Bkz., **Eriş**, C. I, s.938-939.

batık durumda olmasına gerek yoktur⁹³. Çünkü, iyileştirme kavramı sadece borca batıklığın giderilmesiyle sınırlı değildir. Baskın görüşe göre, erteleme kararı verilirken esas alınan iyileştirme, ortaklığın bir tüzelkişi olarak varlığını sürdürmesinin sağlanması, bunun için de kârlılığa ve verimliliğe yeniden kavuşturularak işletmesini sürdüreceği ve kâr edecek bir düzeye getirilmesidir⁹⁴. Erteleme süresi sonunda bu düzeye gelinmemişse, varlığı imkân dahilinde görülen iyileştirme henüz tamamlanmamış demektir. Sadece, mali durum iyileşme sürecine girmiştir. İyileştirmenin tamamlanabileceği kuvvetle muhtemel görülüyorsa erteleme süresi uzatılabilir.

Bu durumda, erteleme süresinin uzatılabilmesi için gerekli maddi koşullar:

- a) ortaklığın mali durumunun iyileşme yönünde gelişmesi ve mali durumun iyileşmesi imkânının halen devam etmesi
 - b) alacaklıların durumunun iflâsın derhal açılmasına oranla daha kötü bir duruma sokulmaması
- şeklinde sıralanabilir.

Dördüncü fıkrada, ayrıca, kayyımın mahkemenin belirleyeceği sürelerde faaliyetleri ve işletmenin durumu konusunda düzenli olarak mahkemeye rapor vereceği öngörülmüştür. Uygulamada, mahkemeler, ikişer veya üçer aylık periyotlarla kayyımdan (veya kayyım kurulundan) rapor almaktaydılar. Bu uygulama yasal bir zorunluluk haline getirilmiştir. Kanımızca, kayyım erteleme süresi sonunda ayrıca bir rapor vermeli ve nihai görüşünü açıklamalıdır.

Beşinci fıkrada uygulamada özellikle yerel mahkemelerin yanlış hüküm vermelerine yol açan bir eksikliğin giderilmesine çalışılmıştır. Gerçekten bazı mahkemeler, ortaklığın borca batık halde bulunduğunu tespit ettikleri halde mali durumun iyileştirilmesinin mümkün olmadığı kanısına varınca erteleme talebini (davayı) reddetmekle yetinmekte, ayrıca ortaklığın iflâsına karar

⁹³ “Anonim ortaklıkta Sermaye Kaybı ve Borca Batıklığın Hukuki Sonuçları” adlı kitabımda, mahkemenin uzatma kararı verirken erteleme kararı için gerekli olan koşulları tek tek yeniden gözden geçirmesi gerektiğini belirtmişim. Başka bir deyişle, erteleme kararı verilmesi için gerekli olan koşulların (İİK. m. 179/1 ve TTK. m. 324/II) aynen erteleme süresinin uzatılması kararı verilebilmesi için de geçerli olduğu görüşünü savunmuşum, Bkz., **Türk**, s. 346; aynı yönde **Atalay**, s. 122. Ancak, konuyu yeniden inceledikten sonra, yukarıda açıkladığım gerekçelerle bu görüşümden dönmek zorunda kaldım.

⁹⁴ Bkz., **Koeflerli**, s. 118 vd.; **Pekcanitez**, s. 52-53; **Schmid**, s. 49; **Türk**, s. 321 vd.; **BGE.**, 76, I, 167.

vermemektedirler. Oysa, borca batıklığın tespiti halinde mahkemenin iflâsın açılmasına karar vermesi yasa gereği olup bildirimde bulunanın iradesine bağlı değildir. Bu nedenledir ki, borca batıklık bildiriminin geri alınmayacağı kabul edilmektedir. O halde, yönetim kurulu sadece borca batıklığı bildirip ayrıca iflâs talebinde bulunmamış, ya da mahkemedен iflâsın ertelenmesini istemiş olsa bile ortaklığın borca batık olduğunu tespit edip iflâsın ertelenmesi talebini reddeden mahkeme iflâsın açılmasına karar vermek zorundadır.

Beşinci fıkrada yer alan bir düzenleme de, erteleme süresi dolmamakla birlikte, erteleme süresi sonunda mali durumun iyileştirilmesinin mümkün olmayacağını anlaşılması halinde erteleme kararının kaldırılabilmesidir. Bu hüküm konkordato hakkındaki 287/VII maddesiyle paraleldir.

IV. 329a MADDESİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

4949 sayılı Kanun'un 88. maddesiyle yasaya eklenen 329a maddesi şöyledir (Kenar başlık: iflâsın ertelenmesiyle ilişki):

“Bir sermaye şirketi veya kooperatif fevkalade mühlet elde ettiği takdirde, mühletin bitiminden itibaren bir yıllık süre içinde 179 ve devamı maddeleri uyarınca iflâsın ertelenmesinden yararlanamaz.

Bir sermaye şirketi veya kooperatifin iflâsı 179 ve devamı maddeleri uyarınca ertelendiği takdirde, bu ertelemenin bitiminden itibaren bir yıllık süre içinde fevkalade mühlet verilemez.”

Olağanüstü durumlarda borçlulara süre verilmesi, borçluya karşı takip yapılmasını önleyen ve başlamış olan takipleri geçici olarak durduran bu yönüyle konkordato süresi, iflâsın ertelenmesine benzeyen bir kurumdur (İİK. m. 317-329)^{95,96}. Bu olanaklardan birinden yararlanmış olan borçluların belirli bir süre geçmedikçe diğerinden yararlanmaları uygun görülmemiştir. Nitekim, yeni 329a maddesiyle olağanüstü süre'den yararlanan borçlunun sürenin bitiminden itibaren bir yıl içinde iflâsın ertelenmesini isteyemeyeceği öngörülmüş, ikinci fıkrada da bunun tersi olarak iflâs ertelenen borçluya erteleme

⁹⁵ Buna göre, olağanüstü durumlarda, özellikle ekonomik buhranlarda Bakanlar Kurulunun kararı ile tetkik mercii, yasada öngörülen koşulların gerçekleşmesi halinde isteyen borçluya borcunu ödeyebilmesi için altı ayı geçmemek üzere süre verir (Bkz., İİK. m. 317 vd.). Bu süre içinde borçluya karşı hiçbir takip (ve takip işlemi) yapılamaz ve takip işlemi ile kesilebilecek zamanaşımı ve hak düşürücü süreler işlemez. Bu konuda geniş bilgi için Bkz., **Yılmaz**, s. 153 vd.

⁹⁶ Fevkalade mühlet, (iflâsın ertelenmesinden farklı olarak) çok geniş bir borçlular kitlesi yararına kabul edilmiş bir imkândır, Bkz., **Yılmaz**, s. 155.

süresinin bitiminden itibaren bir yıl içinde olağanüstü süre verilemeyeceği belirtilmiştir. 329. maddenin 2. fıkrasında da “*fevkalâde müddetin bitmesinden sonra başlayan altı ay içinde konkordato mühleti verilemeyeceği gibi yeniden fevkalâde mühlet de verilemez*” hükmü bulunmaktadır.

Hükümet Gerekçesinde, 329a maddesinin alacaklı ile borçlu arasındaki menfaat dengesinin (iflâsın ertelenmesi dolayısıyla) bozulmaması amacını güttüğü belirtilmiştir⁹⁷. Kanımızca da yasaya böyle bir hüküm konulması yerinde olmuştur. Çünkü yukarıda değindiğimiz gibi, zaten benzeri bir sınırlama konkordato süresi bakımından yasada mevcuttu (İİK. m. 329/II).

Belirtmek gerekir ki, İcra ve İflâs Kanunu’nun 330. maddesindeki olağanüstü durumlarda icra takiplerinin durdurulması, olağanüstü süre verilmesinden (İİK. m. 317-329) farklı olarak iflâsın ertelenmesi başvurusunda bulunmayı etkilemez. 329a maddesi bu yolu da kapsar şekilde kaleme alınmamıştır⁹⁸.

SONUÇ VE ÖNERİLER

4949 sayılı Kanun’la İcra ve İflâs Kanunu’nun 179ç maddesi değiştirilmek ve 179a ve 179b maddeleri yürürlüğe konulmak suretiyle iflâsın ertelenmesi kurumu açıklığa kavuşmuş, uygulanabilirliği artmıştır. Ancak yeni hükümlerin yukarıda açıkladığımız gibi eleştirilecek yönleri de mevcuttur.

Bu eleştiri ve önerilerimiz çerçevesinde kanımızca yeni 179., 179a ve 179b maddeleri aşağıdaki gibi değiştirilirse, uygulamanın ihtiyaçlarına daha uygun bir yasal düzenlemeye kavuşmak mümkün olacaktır.

MADDE 179 (-Yürürlükteki 179, 179a ve 179b maddeleri hakkında-Yasa Değişikliği Öneri Metni)

“Sermaye şirketleri ve kooperatiflerin borca batık halde bulunduğu şüphesini uyandıran belirtilerin bulunması, veya yıllık bilanço esaslarına göre düzenlenen bir bilançodan şirketin borçlarının aktiflerini aştığının anlaşılması üzerine yönetim kurulu, ya da ortaklığı idare ve temsile yetkili kişiler, tasfiye

⁹⁷ Bkz., 25.3.2003 tarihli Hükümet Tasarısı (1/550) m. 89 gerekçesi (yasalaşan 88. madde).

⁹⁸ Bu durumda Bakanlar Kurulunca geçici bir süre için icra takiplerinin durdurulmasına karar verilmekle (İİK. m. 330), Kararda belirtilen geniş bir kesim için takipler kendiliğinden durmakta, olağanüstü süre verilmesinin aksine, borçluların ayrı ayrı tetkik merciine başvuruda bulunmaları gerekmemektedir, Bkz., **Yılmaz**, s. 179 vd.

halinde tasfiye memurları kusurlu olarak gecikmeksizin aktiflerin bilanço günündeki tahmini satış fiyatları üzerinden bir ara bilanço düzenlemekle yükümlüdür. Şirket veya kooperatif işletmesinin toptan, ya da kısımlar halinde satışı ihtimali büyükse münferit değerlendirme ilkesinden sapılabilir.

Düzenlenen arabilançodan şirket veya kooperatifin borca batık olduğu anlaşıldığı takdirde idare ve temsil ile görevlendirilmiş kimseler veya şirket ya da kooperatif tasfiye halinde ise tasfiye memurları durumu derhal mahkemeye bildirmek zorundadır. Aynı bildirim, şirket veya kooperatifin borca batık olduğunu iddia eden bir alacaklı tarafından da yapılabilir. Borca batıklık bildirimini geri alınamaz.

Alacaklılardan biri veya birkaçı, en az borçların aktiflerle karşılanamayan kısmı ölçüsündeki alacakları için, iflâs durumunda düzenlenecek sıra cetvelinin en alt derecesine inmeyi şimdiden kabul ettikleri takdirde durumun mahkemeye bildirilmesi gerekmez. Şirket veya kooperatifi idare ve temsille görevlendirilmiş olan kimseler, konkordato süresi verilmesi için icra tetkik merciiine başvurmuşsa, borca batıklığı mahkemeye bildirim yükümlülüğü geçici bir süre ertelenmiş olur. Konkordato teklifinin tetkik mercii tarafından reddi, konkordato süresinin kaldırılması, konkordatonun mahkemece onaylanmaması veya konkordatonun tamamen feshi durumlarında borca batıklığın derhal mahkemeye bildirilmesi gerekir.

Yapılan bildirim üzerine, şirket veya kooperatifin gerçekten borca batık durumda olduğunu tespit eden mahkeme iflâsa hükmeder. Ancak, idare ve temsil ile görevlendirilmiş kimseler ya da alacaklılardan biri, şirket veya kooperatifin mali durumunun iyileştirilmesinin mümkün olduğuna dair bir iyileştirme projesini mahkemeye sunarak iflâsın ertelenmesini isteyebilir. Mahkeme projeyi ciddi ve inandırıcı bulursa, iflâsın ertelenmesine karar verir. Borca batıklığı tespit eden arabilançonun yanında, ayrıntılı yıllık bilanço, gelir tablosu ve şirket veya kooperatifin defterlerinin durumunu bildiren bir cetvelin iyileştirme projesine eklenmesi zorunludur. Bu cetvelde, özellikle Türk Ticaret Kanununun 66 ncı maddesi hükmünce tutulması mecburi olan defterlerin hepsinin tutulmuş olup olmadıkları gösterilir. İyileştirme projesinin ciddi ve inandırıcı olduğunu gösteren bilgi ve belgeler de mahkemeye sunulur.

Mahkeme, borca batıklık bildirimini ve özellikle iflâsın ertelenmesi istemi üzerine gerekli görürse duruşma yaparak şirket veya kooperatifi idare ve temsille görevli olanları ve alacaklıları dinleyebilir. Borca batıklık bildirimini ve iflâsın ertelenmesi istemleri öncelikle ve ivedilikle sonuçlandırılır.

Erteleme isteminin reddi halinde şirket veya kooperatifin iflâsına karar verilir.

Erteleme isteminin kabulü halinde, mahkeme kararın hüküm fıkrasını 166 ncı maddenin ikinci fıkrasındaki usulle ilan eder ve gerekli bildirimleri yapar.

İflâsın ertelenmesine karar veren mahkeme, şirketin veya kooperatifin malvarlığının korunması için gerekli her türlü tedbiri iyileştirme projesini de göz önünde tutarak alır.

Mahkeme erteleme kararı ile birlikte kayyım atanmasına karar verir. Mahkeme, gerekli görürse yönetim organının yetkilerini tümüyle elinden alıp kayyım verebileceği gibi yönetim organının karar ve işlemlerinin geçerliliğini kayyımın onayına bağlı kılmakla da yetinebilir. İflâsın ertelenmesi kararında kayyımın görev ve yetkileri ayrıntılarıyla gösterilir.

Erteleme kararı üzerine borçlu aleyhine 6183 sayılı Kanuna göre yapılan takipler de dahil olmak üzere hiçbir takip yapılamaz ve evvelce başlamış takipler durur; Bir takip muamelesi ile kesilebilen zamanaşımı ve hak düşüren müddetler işlemez.

Erteleme süresi içinde, kayyım, mahkemenin belirleyeceği sürelerde faaliyetleri ve işletmenin durumu konusunda düzenli olarak mahkemeye rapor verir. Bu raporlara göre, mahkeme mali durumun iyileştirilmesinin mümkün olmayacağı kanısına varırsa erteleme kararını kaldırarak şirketin veya kooperatifin iflâsına karar verebilir.

Erteleme süresi sonunda kayyım tarafından bir rapor hazırlanarak mahkemeye sunulur. Bu rapor ve mahkemece yapılacak incelemeye göre borca batıklığın giderilemediği ve iyileşmenin mümkün olmadığı tespiti üzerine şirket veya kooperatifin iflâsına karar verilir.

Erteleme süresi azami bir yıldır. Bu süre kayyımın verdiği raporlar dikkate alınarak birer yıllık dönemler halinde dört yıl daha uzatılabilir.”

İlk bakışta, yaptığımız önerinin yürürlükteki 179, 179a ve 179b maddelerine kıyasla borca batık durumdaki ortaklık ve kooperatifleri daha fazla koruduğu kanısı uyanabilir. Ancak, bu öneride bizim üzerinde hassasiyetle durduğumuz nokta, borca batıklığın ve iyileşme ihtimalinin doğru bir biçimde tespitini sağlayacak hükümlerin getirilmesidir. Özellikle, mali durumun iyileştirilmesi imkânı sunulan bilgi ve belgeler ışığında gerçekçi bir biçimde tespit edilebilirse, erteleme süresi için önermiş olduğumuz kuralların uygulanması

alacaklıların zararına olmayacak, sağlığına kavuşan ortaklık borçlarının tamamını ödeme olanağına kavuşacaktır. İyileştirme projesi ciddi ve inandırıcı görülmezse zaten erteleme kararı verilmeyecek, dolayısıyla iflâsın ertelenmesine ilişkin hükümler uygulama alanı bulamayacaktır.

İcra ve İflâs Kanunu'nun 179, 179a ve 179b maddelerinin yürürlüğe girmesinden sonra borca batıklık nedeniyle iflâs ve iflâsın ertelenmesinin ayrıca Türk Ticaret Kanunu'nun 324. maddesinde düzenlenmesine gerek kalmamıştır. Yapılacak iş borca batıklığın tespitine yönelik arabilaçoğa ilişkin hükümleri 179. maddeye aktarmak ve 324. maddede sadece sermaye kaybının sonuçları hakkında hükümlere yer vermektir. İcra ve İflâs Kanunu'nun 179 vd. maddelerine ilişkin olarak yukarıda sunduğum yasa değişikliği önerisine uygun olarak ve "Anonim ortaklıkta Sermaye Kaybı ve Borca Batıklığın Hukuki Sonuçları" adlı kitabımda⁹⁹ savunduğum görüşlere dayanarak hazırladığım 324. maddeye yönelik yasa değişikliği önerisini sunmayı da konuyu tartışmaya açmak bakımından yararlı buldum.

MADDE 324 (Yasa değişikliği öneri metni)

Yıllık bilanço esaslarına göre düzenlenen bir bilançodan şirket öz kaynaklarının esas sermayenin yarısına indiğinin anlaşılması üzerine yönetim kurulu durumu derhal genel kurula bildirmekle yükümlüdür. Yönetim kurulu durumu tespit eder etmez tek başına uygulayabileceği iyileştirme tedbirlerine gecikmeksizin başvurur. Alınması gereken tedbirler genel kurul kararını gerektiriyorsa genel kurul toplantı gündeminde bu iyileştirme tedbirlerine yer verilmesi zorunludur.

Öz kaynakların esas sermayenin üçte biri düzeyine inmesi halinde alacaklılar ya da pay sahipleri şirketin feshini mahkemeden isteyebilirler. Genel kurul sermayenin tamamlanmasına, ya da esas sermayenin fiili öz kaynaklar düzeyine indirilmesine karar verirse fesih kararı verilmez. Ancak mahkeme, esas sermaye indiriminin mali durumun iyileştirilmesi bakımından yeterli olmadığı kanısına varır ve alacaklılar da alacaklarının ödenmesini veya teminat altına alınmasını isterlerse, mahkeme alacakların ödenmesi veya teminat altına alınması için süre verir. Verilen süre içinde kararın gereği yerine getirilmezse ortaklığın feshine karar verilir.

Sermaye kaybı giderilmeksizin esas sermaye artırımına karar verilemez.

⁹⁹ Doktora tezi, Ankara 1999.

MADDE 546 (Yasa Değişikliği Öneri Metni)

Anonim şirketlere ilişkin 324. madde hükümleri limited şirketler hakkında da uygulanır.

YÜRÜRLÜKTEN KALDIRILAN HÜKÜMLER (Yasa Değişikliği Öneri Metni)

6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 434. maddesinin 3. ve 4. bentleri ile, 436. maddesi yürürlükten kaldırılmıştır.

K a y n a k ç a

- Altay**, Sümer: Konkordato Hukuku, İstanbul 1993.
- Arslanlı**, Halil: Anonim Şirketler, C. IV-V, Anonim Şirketin Hesapları, Anonim Şirketin İnfisahı ve Tasfiyesi, İstanbul 1961.
- Atalay**, Oğuz, Anonim Şirketlerin İflâsı, İzmir 1996,
- Baumann**, Werner: Die Konkursöffnung nach dem Bundesgesetz über Schuldbetreibungs und Konkurs, Zürcher Schriften zum Verfahrensrecht, 33, Zürich 1979.
- Berkin**, Necmeddin M: “Borçları Mevcudunu Aşan Sermaye Şirketlerinin Takipsiz İflâsı” İst.İTIAD. 2/1974, s. 161 vd.
- Berkin**, Necmeddin M., İflâs Hukuku, 4. Bs., İstanbul 1972,
- Buruloğlu**, Enver / **Reyna**: Yuda, Konkordato Hukuku ve Tatbikat, İstanbul 1968.
- Böckli**, Peter: Böckli, Peter: Scheeizer Aktienrecht, Nachdruck der 2. Aufl., Zürich 1997.
- Bürgi**, F. Wolfhart: Kommentar zum schweizerischen Zivilgesetzbuch, Bd. V, Obligationenrecht, 5. Teil, Die Aktiengesellschaft, Bd. 1, Rechte und Pflichten des Aktionärs, Art. 660-697; Bd. 2, Art. 698/738, Zürich 1969.
- Çevik**, Orhan Nuri: Anonim Şirketler, 3. Bs., Ankara 1988.
- Domanıç**, Hayri: Türk Ticaret Kanunu Şerhi, C. II, Anonim Şirketler Hukuku ve Uygulaması, İstanbul 1988.
- Dubach**, Alexander: “Der Konkursaufschub nach Art. 725a. OR: Zweck, Voraussetzungen und Inhalt”, SJZ., 94, 7/1998, s. 149 vd. 8/1998, s. 181 vd.
- Duss**, Markus, Der Rangrücktritt des Gesellschaftsgläubigers bei Aktiengesellschaften, Zürich 1971.
- Eriş**, Gönen: Açıklamalı, İçtihatlı Türk Ticaret Kanunu, Ticari İşletme ve Şirketler, C. I, 1. Bs., Ankara 1987, 2. Bs. Ankara 1992.
- Fischer**, Werner: Die Überschuldungsbilanz, Köln 1980.
- Franko**, Nisim: “Sermaye Şirketlerinde - Özellikle Anonim Şirketlerde - İflâs ve Tehiri”, Prof. Dr. Halûk Tandoğan’ın Hâtrasına Armağan, Ankara 1990, s. 405 vd.
- Giroud**, Roger, Die Konkursöffnung und ihr Aufschub bei der Aktiengesellschaft, 2. Aufl., (Diss.) Zürich 1986.

- Helbling** Carl, "Bewertungsprobleme aus der Sicht des Abschlussprüfers im Hinblick auf seine Verantwortung, Rechtsgrundlagen und Verantwortlichkeit des Abschlussprüfers", herausgegeben von Carl Helbling, Schriftenreihe des schweizerischen Treuhand- und Revisionskammer, Bd. 45, Zürich 1980. s. 69 vd. (Anlıř: Helbling, Bewertungsprobleme)
- Helbling**, Carl, Unternehmensbewertung und Steuern, 3. Aufl., Düsseldorf 1979.
- Henze**, Emil, Der Konkurs der Aktiengesellschaft nach schweizerischem Recht, (Diss.) Bern 1923.
- Herold**, Hans: "Das Konkursaufschubverfahren nach Art.657 und 704 OR.", SJZ, 30, 1933-34, s. 145 vd.
- İmregün**, Oğuz: Anonim Ortaklıklar, İstanbul 1989.
- Karahan**, Sami: Anonim Şirketlerde Tasfiye, Konya 1998.
- Karayalçın**, Yaşar: Muhasebe Hukuku, Ankara 1988.
- Kayar**, İsmail: Anonim Ortaklıkta Mali Durumun Bozulması ve Alınacak Tedbirler, Konya 1997.
- Koeflerli**, Jürg A.: Der Sanierer einer Aktiengesellschaft, Zürich 1994.
- Kuru**, Baki: İflâs ve Konkordato Hukuku, Ankara 1988 (Anlış: Kuru, İflâs)
- Kuru**, Baki: İcra ve İflâs Hukuku C. III, Ankara 1993, C. IV, İstanbul 1997. (Anlış: Kuru, İcra ve İflâs)
- Kuru**, Baki: Nizasız Kaza, Ankara 1961.(Anlış: Kuru, Nizasız Kaza)
- Kuru**, Baki: "Pasifi Aktifinden Fazla Olan Sermaye Şirketlerinin İflâsı", AD, 10/1970, s. 621 vd. (Anlış: Kuru, Sermaye Şirketlerinin İflâsı)
- Lanz**, Rudolf: Kapitalverlust, Überschuldung, Sanierungsvereinbarung, (Diss.) Zürich 1985.
- Manavgat**, Çağlar, Sermaye Piyasasında Aracı Kurumlar, Ankara 1991
- Moxter**, Adolf: Grundsätze ordnungsmäßiger Unternehmensbewertung, Wiesbaden 1976.
- Öçal**, Akar: "Anonim Şirketlerde Mali Durumun Bozulmasının Ortaya Çıkardığı Bazı Hukuki Sorunlar", ATOD., 6/1975, s. 9 vd.
- Overbeck**, Alfred von, Schuldbetreibung und Konkurs nach schweizerischem Recht, 2. Aufl., Zürich 1940.
- Pekcantez**, Hakan, Anonim Şirketlerin İflâsı, Ankara 1991,
- Pestalozzi**, Anton, "Skizzen zum Rangrücktritt des Gläubigers bei Forderungen", SAG., 41, 1969, s. 1 vd.

- Poroy, Reha/Tekinalp, Ünal/Çamoğlu, Ersin:** Ortaklıklar ve Kooperatif Hukuku, 8. Bs. İstanbul 2000.
- Postacıoğlu, İlhan,** İflâs Hukuku İlkeleri, İstanbul 1978 (Anılış: Postacıoğlu, iflâs).
- Postacıoğlu, İlhan,** Konkordato, İstanbul 1965 (Anılış: Postacıoğlu, Konkordato).
- Roth, Günter H.:** Handels- und Gesellschaftsrecht, Das Recht des kaufmännischen Unternehmens, 2. Aufl. München 1996.
- Schech, Gregor:** Der Konkursaufschub im schweizerischen Recht, (Diss.) Zürich 1937.
- Schmid, Markus:** Überschuldung und Sanierung, (Diss.), Freiburg 1984.
- Steiger, Fritz von:** İsviçre’de Anonim Şirketler Hukuku, (3. Bs.dan Çev.. Tahir Çağa), İstanbul 1968.
- Tekinalp, Ünal:** Anonim Ortaklığın Bilançosu ve Yedek Akçeleri, İstanbul 1979 (Anılış: Tekinalp, Bilanço).
- Tekinalp, Ünal:** “Sermayenin Yarısının Karşılıksız Kalması Halinde Yönetim Kurulunun ve Denetçilerin Görevi”, İkt.Mal., C. XXXI, 7/1984, s. 279 vd.
- Türk, Ahmet:** Anonim Ortaklıkta Sermaye Kaybı ve Borca Batıklığın Hukuki Sonuçları, Ankara 1999.
- Ulukapı, Ömer:** Konkordatonun Feshi, Konya 1998.
- Üstündağ, Saim:** “Türk Ticaret Kanunu’nun 324.Maddesinin 3. Fikrası Üzerine Düşünceler” Günümüzde Yargı, 47, 1980, s. 17 vd.
- Yılmaz, Ejder:** “Olağanüstü Durumlarda Borçlulara Süre Verilmesi ve İcra Takiplerinin Durdurulması” Batider, C. IX, s. 153 vd.

K ı s a l t m a l a r

<i>Art.</i>	: <i>Artikel</i>
<i>aşa.</i>	: <i>aşağıda</i>
<i>ATOD</i>	: <i>Ankara Ticaret Odası Dergisi</i>
<i>Aufl.</i>	: <i>Auflage</i>
<i>Batider.</i>	: <i>Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi</i>
<i>Bd.</i>	: <i>Band.</i>
<i>BGE.</i>	: <i>Bundesgerichtsentscheidungen</i>
<i>Bs.</i>	: <i>Baskı.</i>
<i>Bkz.</i>	: <i>Bakınız.</i>
<i>C.</i>	: <i>Cilt</i>
<i>Çev.</i>	: <i>Çeviri, Çeviren.</i>
<i>dipn.</i>	: <i>Dipnot</i>
<i>Diss.</i>	: <i>Dissertation</i>
<i>E.</i>	: <i>Esas</i>
<i>f.</i>	: <i>fıkra</i>
<i>HD.</i>	: <i>Hukuk Dairesi</i>
<i>HGK.</i>	: <i>Hukuk Genel Kurulu</i>
<i>HUMK.</i>	: <i>Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu</i>
<i>İBK.</i>	: <i>İsviçre Borçlar Kanunu</i>
<i>İİD.</i>	: <i>(Yargıtay) İcra ve İflâs Dairesi</i>
<i>İİK.</i>	: <i>İcra ve İflâs Kanunu</i>
<i>İkt.Mal.</i>	: <i>İktisat ve Maliye Dergisi</i>
<i>İst.İTİAD.</i>	: <i>İstanbul İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Dergisi</i>
<i>K.</i>	: <i>Karar</i>
<i>Karş.</i>	: <i>Karşılaştırmamız</i>
<i>m.</i>	: <i>madde</i>
<i>N.</i>	: <i>Numara.</i>
<i>OR.</i>	: <i>Obligationenrecht</i>
<i>Örn.</i>	: <i>Örneğin</i>
<i>RG.</i>	: <i>Resmi Gazete</i>
<i>S.</i>	: <i>Sayı</i>
<i>s.</i>	: <i>Sayfa</i>
<i>SAG.</i>	: <i>Schweizerische Aktiengesellschaft (Dergi)</i>
<i>SJZ.</i>	: <i>Schweizerische Juristenzeitung (Dergi)</i>
<i>TTK.</i>	: <i>Türk Ticaret Kanunu.</i>
<i>vd.</i>	: <i>ve devamı.</i>
<i>Y.</i>	: <i>Yargıtay</i>
<i>yuk.</i>	: <i>yukarıda</i>